

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Olsztyn, dnia 8 stycznia 2014 r.

Poz. 30

UCHWAŁA NR 83/VI/2013 RADY GMINY BRANIEWO

z dnia 20 grudnia 2013 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Braniewo na lata 2013-2016”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 594) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U z 2003 r. Nr 162 poz. 1568, z 2004 r. Nr 96 poz. 959, Nr 238 poz. 2390, z 2006 r. Nr 50 poz. 362, Nr 126, poz. 875, z 2007 r. Nr 192 poz. 1394, z 2009 r. Nr 31 poz. 206, Nr 97 poz. 804, z 2010 r. Nr 75 poz. 474, Nr 130 poz. 871), Rada Gminy Braniewo uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016 dla Gminy Braniewo”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Braniewo.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Roman Ruksztello

Załącznik do Uchwały nr 83/VI/2013

Rady Gminy Braniewo

z dnia 20 grudnia 2013

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRANIEWO

NA LATA 2013 – 2016

Opracowanie: Piotr Najmajer

Listopad 2012

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
1.1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
2. UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE BRANIEWO	6
2.1. USTAWY REGULUJĄCE PROBLEMATYKĘ OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	6
2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTKÓW	12
2.3. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU	16
2.3.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO	16
2.3.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO	18
2.3.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PROGRAMEM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO	20
2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY BRANIEWO	28
2.4.1. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE ZE „STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BRANIEWO”	28
3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY BRANIEWO	39
3.1. RYS HISTORYCZNY	39
3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY BRANIEWO	43
3.2.1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU	43
3.2.2. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE	43
3.2.3. ZABYTKI NIERUCHOME WŁĄCZONE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	46
4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT	54
5. CELE I KIERUNKI DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2013-2017 DLA GMINY BRANIEWO	56
5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE	56
5.2. TABELA - CELE I DZIAŁANIA WRAZ Z TERMINARZEM	57
5.3. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	60
5.4. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	60
5.4.1. INSTRUMENTY PRAWNE	60
5.4.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI	61
5.4.3. INSTRUMENTY FINANSOWE	61
5.4.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE	61
5.4.5. INSTRUMENTY KONTROLNE	62

1. WSTĘP

Gmina Braniewo położona jest nad Zalewem Wiślanym u ujścia Pasłęki i Baudy, w północno-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, przy granicy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Gmina obejmuje tereny zamieszkałe dawniej przez pruskie plemiona Warmów, a należące w późnym średniowieczu do biskupiego księstwa warmińskiego (w większości) oraz do komturstwa bałgijskiego (w północnej i północno-wschodniej części). Na terenie gminy funkcjonują drogowe przejścia graniczne z Rosją w Gronowie i w Grzechotkach oraz kolejowe na linii Elbląg – Kaliningrad.. Główną sferą działalności gospodarczej w gminie jest rolnictwo i częściowo rybołówstwo.

Położenie nad Zalewem Wiślanym, bliskość Elbląga, Królewca oraz plaż wzdłuż Mierzei Wiślanej sprawiają, że jedną z dziedzin gospodarki o znacznym potencjale rozwojowym na terenie gminy jest turystyka. Istotną przesłanką przy konstruowaniu strategii rozwoju gminy musi być więc dbałość o właściwe kształtowanie krajobrazu. Jego istotnym składnikiem jest komponent kulturowy. Zachowanie najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego oraz ukierunkowanie rozwoju przestrzennego gminy zgodne z zasadą dobrej kontynuacji mogą się przyczynić do wzrostu jej atrakcyjności turystycznej. Sprawa ta ma tym większe

znaczenie, że coraz ważniejszą formą wypoczynku staje się turystyka kulturowa. Zachowanie dziedzictwa kulturowego staje się zatem doskonałym sposobem inwestycji w przyszłość.

Fakt umieszczenia w Gminnej Ewidencji Zabytków 282 obiektów wskazuje na duże nasycenie zabytkami. Stan zachowania wielu zabytków gminy stwarza jednak niebezpieczeństwo ich bezpowrotnej utraty. Utrata oryginalnej substancji zabytkowej przyniosłaby niepowetowane szkody dla jakości krajobrazu dziedzictwa kulturowego gminy.

Zasada dobrej kontynuacji w rozwoju przestrzennym gminy powinna wyrażać się w organicznym rozwoju struktur ruralistycznych miejscowości gminy, niezakłócaniu charakteru ich zabudowy, wpisywaniu się nowych obiektów w ukształtowaną historycznie tkankę przestrzenną, jak też w dopasowaniu ich formy architektonicznej do form wykształconych na terenie Warmii.

Gmina powinna wykorzystać wszelkie dostępne środki do zwiększania swojej atrakcyjności turystycznej. Stworzyć warunki umożliwiające właściwe kształtowanie ładu przestrzennego, jako jednego z najważniejszych czynników wpływających na jakość jej oferty turystycznej.

1.1. PODSTAWA PRAWNA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

I. Rozstrzygnięcia ustawowe:

a) Art. 7, ust. 1, pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 roku, Nr 142, poz.1591 z późniejszymi zmianami), który mówi, że:

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

b) Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568).

W artykule tym znajdujemy:

Ust. 1: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*

Ust. 3: *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*

Ust. 4: *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*

Ust. 5: *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny programu opieki nad zabytkami służy poprawie stanu zachowania środowiska kulturowego. Ustala się w nim rozwiązania organizacyjne i finansowe, jak również edukacyjne i wychowawcze, które mają doprowadzić do osiągnięcia tego celu.

Zgodnie z art. 85 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568): *W krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w*

szczegółności cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.

Ustawa precyzuje cele sporządzania programów opieki nad zabytkami w **art. 87:**

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2. UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTEKÓW W GMINIE DYWITY

2.1. USTAWY REGULUJĄCE PROBLEMATYKĘ OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

- 1) ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U., Nr 162, poz. 1568),
- 2) ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 nr 75 poz. 474),
- 3) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 i Nr 115 poz. 1229 z późniejszymi zmianami),
- 4) Ustawa z dnia 13 kwietnia 2012 r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2012 nr 0 poz. 460)
- 5) ustawa z dnia 16 października 1991 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 roku, Nr 99, poz. 1079, Nr 100, poz. 1085, Nr 110, poz. 1189 i Nr 145, poz. 1623 z późniejszymi zmianami),
- 6) Ustawa z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2012 nr 0 poz. 985),
- 7) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 roku, Nr 46, poz. 543 z późniejszymi zmianami),

- 8) Ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011 nr 187 poz. 1110),
- 9) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717 z późniejszymi zmianami),
- 10) Ustawa z dnia 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2011 nr 153 poz. 901)
- 11) ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – prawo budowlane (Dz. U. z 2000 roku, Nr 106, poz. 1126, Nr 109, poz. 1157 i Nr 120, poz. 1268 z późniejszymi zmianami),
- 12) Ustawa z dnia 6 maja 2010 r. o zmianie ustawy - Prawo budowlane (Dz. U. 2010 nr 121 poz. 809)
- 13) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 1991 nr 114 poz. 493 z późniejszymi zmianami),
- 14) Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011 nr 207 poz. 1230).
- 15) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. nr 96, poz. 873 z późniejszymi zmianami).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w ustawach:

- 1) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach (Dz. U. z 1997 roku, Nr 5, poz. 24 z późniejszymi zmianami),
- 2) Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o muzeach (Dz. U. 2007 nr 136 poz. 956),
- 3) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 poz. 539 z późniejszymi zmianami).
- 4) Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o bibliotekach (Dz. U. 2001 nr 129 poz. 1440).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- 1) ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. 1983 nr 38 poz. 173 z późniejszymi zmianami).
- 2) Ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. 2009 nr 39 poz. 307).

W myśl art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem jest:

nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 4 niniejszej ustawy:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 3) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 4) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 5) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 6) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*

- 7) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 8) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Natomiast w art. 6 stwierdza się, że:

1. ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące w szczególności:

- a) *krajobrazami kulturowymi,*
- b) *układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- c) *działami architektury i budownictwa,*
- d) *działami budownictwa obronnego,*
- e) *obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) *cmentarzami,*
- g) *parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) *miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.*

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

- a) *działami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- b) *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
- c) *numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
- d) *wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
- e) *materialami bibliotecznymi, których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,*
- f) *instrumentami muzycznymi,*
- g) *wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
- h) *przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,*

3) zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- a) *pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
- b) *cmentarzyskami,*
- c) *kurhanami*
- d) *reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*

2. *Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.*

Formy ochrony zabytków określa art. 7:

- 1) **wpis do rejestru zabytków,**
- 2) **uznanie za pomnik historii,**
- 3) **utworzenia parku kulturowego,**

- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.**

Na mocy art. 16:

1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
2. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.
3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.
4. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.
5. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony.
6. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Art. 17.

1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:
 - 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
 - 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
 - 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
 - 4) składowania lub magazynowania odpadów.
2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 i Nr 115, poz. 1229, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 233, poz. 1957 oraz z 2003 r. Nr 46, poz. 392, Nr 80, poz. 717 i 721).

Art. 18:

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust.1, w szczególności:
 - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniając opiekę nad zabytkami.

Art. 19:

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust.1, ustala się w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20:

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21:

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Postanowieniem art. 22, ust. 4:

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Organizację organów ochrony zabytków reguluje Rozdział 9. W myśl art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Art. 89.

Organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny

Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

W art. 91 ust. 4 sprecyzowane są zadania, które wykonywać będzie wojewódzki konserwator 97 zabytków. Są to w szczególności:

- 1) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,*
- 2) sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,*
- 3) prowadzenie rejestru o wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,*
- 4) wydawanie, zgodnie w właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,*
- 5) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,*
- 6) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki*
- 7) nad zabytkami,*
- 8) opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,*
- 9) upowszechnianie wiedzy o zabytkach,*
- 10) współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.*

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków - Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r., nr 75, poz. 474)

Od 5 czerwca 2010 r. rozszerzony został zakres form ochrony zabytków. Ustawa o ochronie zabytków z 23 lipca 2003 r. określała następujące kategorie ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., nr 75, poz. 474) wprowadza ochronę zabytków poprzez zapisy w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej oraz decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej. Intencją ustawodawcy było usunięcie luki prawnej w sytuacji, gdy określony obszar nie posiadał obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego, a obiekty zabytkowe na tym terenie nie były chronione w inny sposób. Nowelizacja wyeliminuje sytuacje, w których podejmowano decyzje dotyczące obiektów zabytkowych, nie uwzględniając opinii konserwatorów wojewódzkich.

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków przewiduje także, że w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej oraz decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej musi być uwzględniona ochrona zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (wraz z ich otoczeniem) oraz zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. Zmienia to charakter gminnej ewidencji zabytków, która staje się dokumentem wiążącym prawnie.

Ustawa zmienia także przepisy prawa budowlanego (art. 39 ust. 3), stwierdzając, że w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (a nie tylko wpisanych do rejestru zabytków), pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Nowelizacja z 18 marca ustala termin sporządzenia przez gminy gminnych ewidencji zabytków na 2 i pół roku od wejścia w życie ustawy.

Ustawa wprowadza także zmiany w zakresie zasad wywozu zabytków za granicę.

2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ważnym elementem planowania strategicznego jest określanie zadań i konstruowanie priorytetów do realizacji celów krótko- i długofalowych. Politykę państwa w sferze kultury wyznacza **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013**, zawierająca analizę prawną, ekonomiczną, instytucjonalną i organizacyjną w dziedzinie kultury. Na podstawie **Narodowej Strategii** Ministerstwo Kultury opracowało **Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 – 2013”**. Program określa cele państwa w zakresie ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

Cel strategiczny programu: intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Cele częściowe:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,

- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem zagranicę.

Podprogramy, priorytety i działania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”

PRIORYTET 1

Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1.

Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

Głównym celem działania jest dostosowanie sfery ochrony zabytków do rzeczywistości gospodarczej.

Celami częściowymi są:

- 1) Poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków.
- 2) Wzmocnienie roli ośrodków dokumentacji zabytków.
- 3) Zrównoważone „urynkowanie zabytków”.
- 4) Wykształcenie zachęt dla przedsiębiorców i osób fizycznych do inwestowania w zabytki.

Działanie 1.2.

Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

Działanie to objęło dwa projekty:

- 1) Program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”.
- 2) Program: „Promesa Ministra Kultury”.

PRIORYTET 2

Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1.

Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Działanie będzie realizowane poprzez:

- 1) podnoszenie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 2) podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków;
- 3) powołanie zespołu naukowego zajmującego się badaniami naukowymi z sferze wpływu zachowania i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno – ekonomiczny regionów;
- 4) promowanie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi poprzez aktywizację społeczności wiejskich (realizacja programu „Ochrona ginących zawodów”).

Działanie 2.2.

Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice

Działanie będzie realizowane poprzez wdrożenie programu „Absent Patrymonium”.

Program przewiduje budowę sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych.

W celu wdrożenia tej strategii w dziedzinie ochrony zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracowano **Programy Operacyjne**. Programy ogłaszane co roku decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, stanowią podstawę do ubiegania się o środki resortu na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Wśród obecnie obowiązujących, które bezpośrednio dotyczą dziedziny ochrony zabytków należy wymienić:

Dziedzictwo Kulturowe – podstawowym celem programu jest: ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Program realizowany jest w ramach 4 priorytetów: rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, rozwój instytucji muzealnych, ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju, ochrona zabytków archeologicznych;

Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w ramach programu dofinansowane będą m.in. projekty z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego;

„Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami”, zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, powinien zostać opracowany przez Ministra Kultury. „Krajowy program ma za zadanie określać cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte przez jednostki samorządowe i administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Dokumentem określającym politykę państwa w zakresie ochrony dóbr kultury zanim powstanie „Krajowy program ...” są **„Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami”** opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury. Stwierdza się tam m.in.: że ochrona dóbr kultury zadeklarowana została jako konstytucyjny obowiązek Państwa (art. 5 Konstytucji RP – Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego); a także: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

„Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższych latach mechanizmów porządkujących tę sferę, dostosowujących ją do warunków gospodarki rynkowej zarówno poprzez niezbędne uzupełnienia i korekty legislacyjne, jak i poprzez zmiany organizacyjne obejmujące konieczne rozszerzenie zakresu działań istniejących instytucji, aż po zmiany w strategii i organizacji ochrony. Te niezbędne, wprowadzane na drodze ewolucyjnej, zmiany powinny z jednej strony nie dopuścić do utracenia dotychczasowego bezcennego dorobku Polski w dziedzinie ochrony, z drugiej umożliwić funkcjonowanie i rozwój tej dziedziny w Zjednoczonej Europie”.

„Celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”. Bardzo istotne jest przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich: „Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. Zasady primum non nocere (po pierwsze nie szkodzić);
2. Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
3. Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
4. Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
5. Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
6. Zasady odwracalności metod i materiałów;
7. Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą zarówno konserwatorów – pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów-architektów, urbanistów, budowlanych,

archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych – codziennych konserwatorów zabytkowych świątyn”.

Do opracowania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami przyjęto następujące tezy:

1. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami: stan zabytków nieruchomych, stan zabytków ruchomych, stan zabytków archeologicznych, stan zabytków techniki, pomniki historii i obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO, stan służb konserwatorskich, stan opieki nad zabytkami, stan uregulowań prawnych;
2. Działania o charakterze systemowym:
 - powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzenia pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;
 - wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego i wprowadzenie jej do polityk sektorowych;
3. System finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej;
4. Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania – ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych;
5. Kształcenie i edukacja: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników;
6. Współpraca międzynarodowa: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

2.3. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU

2.3.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Strategia rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego obejmuje 3 cele strategiczne powiązane z 3 priorytetami. Cele strategiczne mają charakter ogólny i określają pożądane stany lub procesy. Są one doprecyzowane poprzez opis kierunków działań. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Dywity istotne znaczenie mają następujące priorytety, cele strategiczne oraz kierunki działań:

PRIORYTET I. KONKURENCYJNA GOSPODARKA

Oddziaływanie na silną i trwałą pozycję regionu w skali europejskiej poprzez: rozwój przedsiębiorczości, innowacji i nowych technologii; budowę aktywnego społeczeństwa opartego na wiedzy; poprawę atrakcyjności osiedleńczej, inwestycyjnej i turystycznej.

Cel strategiczny – Wzrost konkurencyjności gospodarki

Cel operacyjny - Wzrost potencjału turystycznego

PRIORYTET II. OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO

Oddziaływanie na zmniejszenie różnicowań wewnątrz województwa w poziomie rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego.

Cel strategiczny – Wzrost aktywności społecznej

Cel operacyjny - Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy

Cel operacyjny - Poprawa jakości i ochrona środowiska

PRIORYTET III. NOWOCZESNE SIECI

Zapewnienie mobilności ludzi, dostępności usług oraz sprawnego i bezpiecznego przepływu towarów, informacji, wiedzy i energii dzięki efektywnie funkcjonującej infrastrukturze, z poszanowaniem zasobów i walorów środowiska.

Cel strategiczny – Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Cel operacyjny - Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Cel operacyjny - Monitoring środowiska

Istotne zalecenia dla gminy Dywity w zakresie ochrony środowiska kulturowego mające odniesienie w strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego:

- stałe badanie rynku turystycznego, w tym ewidencja i badania wszystkich kategorii zabytków (w celu rozwoju, konserwacji, rewaloryzacji i zagospodarowania dóbr kultury);
- wyeksponowanie specyfiki i wypromowanie tradycji regionu, opracowanie szerokiej i urozmaiconej oferty turystycznej opartej o tradycje wydarzeń historycznych w regionie, posiadane obiekty zabytkowe i regionalną kuchnię;
- wybranie i wylansowanie najważniejszych produktów turystycznych regionu w zakresie turystyki aktywnej (np. wędkarstwo, wodniactwo) i specjalistycznej, tranzytowej, wiejskiej i ekoturystyki, turystyki kulturowej i turystyki dla osób niepełnosprawnych;
- zwiększanie dbałości o muzea w województwie, poprzez wsparcie kadry merytorycznej, poprawę bazy lokalowej i lepsze wyposażenie techniczne;
- budowa nowych i doinwestowanie istniejących instytucji kulturalnych;
- wspieranie rewitalizacji i budowy nowych szlaków wodnych;
- opracowanie i realizowanie programów wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury regionalnej;
- poszerzenie programów i repertuaru instytucji kultury;
- zwiększenie opieki nad działalnością twórczą i zapewnienie warunków powszechnej edukacji kulturalnej wszystkich grup społecznych;
- wsparcie inicjatyw lokalnych (w tym wychodzących od mniejszości narodowych) w tworzeniu placówek muzealnych, izb regionalnych, kolekcji oraz w promocji miejsc historycznych;
- wsparcie współpracy partnerskiej regionów i samorządów, w tym wykorzystującej naturalne powiązania mniejszości narodowych z ich ojczyznami;
- współtworzenie i współuczestniczenie w międzynarodowych i krajowych programach i imprezach kulturalnych;
- regularna informacja o ofercie turystycznej i kulturalnej;
- zwiększenie liczby, jakości i wielkości nakładów wydawnictw promocyjnych;
- wspieranie roli szkoły w procesie integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej przez rozszerzenie w programach nauczania historii regionu i wiedzy o dziedzictwie kulturowym;
- wspieranie tworzenia sieciowych ponadregionalnych produktów turystycznych w Polsce Północnej w oparciu o nadmorskie położenie, ciągłość systemu przyrodniczego, a także wspólne dziedzictwo kulturowe, np. sieci marin dla żeglarstwa i sportów wodnych, szlaki piesze, szlaki rowerowe, połączenia wodne śródlądowe, tematyczne szlaki kulturowe (województwa: pomorskie, zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie);
- wspieranie inicjatyw wykorzystujących różnorodność kulturową i złożoność historii Warmii i Mazur w celu budowania trwałych więzi gospodarczych (np. Ukraina, Niemcy) oraz zwiększania popytu na ofertę turystyczno-kulturową regionu (np. Niemcy i inne kraje UE).

2.3.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTEKÓW Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego jako element regionalnego planowania strategicznego ma na celu równoważenie różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni a jednocześnie służy konkretyzacji przestrzennej celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego i określa uwarunkowania przestrzenne do formułowanych programów rozwoju.

Plan zakłada, że dążenie do wykorzystania cech położenia województwa w regionie bałtyckim oraz jego walorów przyrodniczych i kulturowych w nowej strukturze przestrzeni polskiej i europejskiej będzie tworzyć szanse na:

rewitalizację ekologiczną obszarów o niskich wartościach i utrwalenie ochrony ich zasobów przez kształtowanie i umacnianie międzynarodowego systemu ochrony ekologicznej i zwiększenia efektywnego wsparcia kapitałowego i technologicznego;

zachowanie specyficznych wartości regionalnych i wzbogacenie różnorodności kulturowej wspólnoty europejskiej i narodowej;

Naczelny cel polityki zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego, to:

kształtowanie harmonijnej struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa, sprzyjającej zrównoważonemu wykorzystywaniu cech, zasobów i walorów przestrzeni z rozwojem gospodarczym, wzrostem poziomu i jakości życia oraz trwałym zachowaniem wartości środowiska dla potrzeb obecnego i przyszłych pokoleń.

Zasadniczym kierunkiem polityki przestrzennego zagospodarowania województwa jest:

kształtowanie struktur przestrzennych warunkujących dynamizację rozwoju przez aktywne inicjowanie i wspomaganie przedsięwzięć społeczno – gospodarczych samorządów lokalnych, podmiotów publicznych i kapitału prywatnego lokalizowanych w przestrzeni województwa warmińsko-mazurskiego.

Plan zakłada:

- ochronę dziedzictwa kulturowego i historycznego jako filaru turystyki;
- otoczenie szczególną troską obiektów zabytkowych o randze krajowej i międzynarodowej,
- a także obiektów o mniejszej randze lecz decydujących o odrębności regionalnej;
- przywrócenie zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru (rewaloryzacja);
- zachowanie historycznej zabudowy wiejskiej z układem drożnym oraz zabytkowych układów pałacowych, dworskich i parkowych;
- respektowanie w zagospodarowaniu przestrzennym bezkonfliktowego wkomponowania zabudowy w przestrzeń historyczną.

Główne kierunki ochrony środowiska kulturowego

Ustala się objęcie szczególną ochroną miast określonych w niniejszym planie województwa jako ośrodki kulturowe oraz zespoły kulturowe. Ośrodki kulturowe są to miejsca koncentracji obiektów zabytkowych będące miastami historycznymi. Przy ich ocenie wzięto pod uwagę ilość i jakość następujących elementów obejmujących: układ staromiejski – Stare Miasto, w tym rynek, zamek, kościół, obwarowania miejskie i ratusz, a także obiekty zabytkowe w ich sąsiedztwie. Wyróżniono dwie kategorie ośrodków kulturowych o wysokiej koncentracji obiektów zabytkowych:

– ośrodki o dużej koncentracji: Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Reszel, Frombork, którego Zespół Katedralny został uznany w roku 1994 za Pomnik Historii, Elbląg;

– ośrodki o średniej koncentracji: Kętrzyn, Morąg, Orneta, Nidzica, Dobre Miasto, Olsztynek, Dywity, Pasłęk, Działdowo, Elk.

Zespoły kulturowe są to miejsca koncentracji obiektów zabytkowych poza miastami historycznymi. Spośród nich wyróżniono:

- historyczne zespoły pielgrzymkowe będące miejscami kultu: Święta Lipka, Stoczek Klasztorny, Gietrzwałd, Głotowo, Krosno, Święty Gaj, Zielonka Pasłęcka,
- zamki i warownie w: Lidzbarku Warmińskim, Szymbarku, Olsztynie, Nidzicy, Reszlu, Kętrzynie, Barcianach, Ostródzie, Rynie, Fromborku,
- twierdze i fortyfikacje w Gierłozie, Przystani i Dywitach,
- pole bitwy pod Grunwaldem,
- zespoły pałacowo-parkowe, które w znakomitej większości służą lub mogą służyć rozwojowi wysokiej klasy bazy turystycznej: Kwitajny, Smolajny, Dobrocin, Karnity, Sorkwity, Bęsia, Łężany, Galiny, Łabędnik, Drogosze, Sztynort, Biała Olecka, Kamieniec, Kadyny, a także godne odtworzenia będące obecnie w ruinie Gładysze, Słobity, Bogatyńskie, Prośna,
- wsie: Kadyny, Klon, Łęcze, Jelonki,
- budowle inżynierskie: wiadukty w Stańczykach, pochylnie wraz z Kanałem Ostródzko-Elbląskim, most obrotowy w Giżycku,
- stanowisko archeologiczne Truso nad jeziorem Drużno.

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa głównie będzie obejmowało:

- **działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;**
- **opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;**

2.3.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PROGRAMEM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO NA LATA 2012-2015

Jako cele i zadania „Program opieki nad zabytkami woj. Warmińsko-mazurskiego” wskazuje m.in.:

1. Zespole i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego

Warunkiem niezbędnym do realizacji zadań zapisanych w Programie jest zespole i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego. Można je osiągnąć poprzez:

- 1) Realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;
- 2) Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;
- 3) Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa;
- 4) Uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi, zespołami architektonicznymi oraz archeologicznym dziedzictwem kulturowym;
- 5) Wspieranie procesu opracowywania gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju;
- 6) Wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy;
 - 6.1. Opracowanie programu tworzenia parków kulturowych w województwie, wskazanie priorytetów, identyfikacja zagrożeń w celu powstrzymania degradacji, zachowania i ochrony terenów o wyjątkowych wartościach historyczno-kulturowych, krajobrazowych i przyrodniczych;
 - 6.2. Współdziałanie w zakresie przygotowywania i dofinansowywania opracowań studialnych i projektowych zmierzających do utworzenia parków kulturowych;
 - 6.3. Promowanie działań zmierzających do tworzenia parków kulturowych jako skutecznej formy zintegrowanej ochrony cennych obszarów kulturowych województwa warmińsko-mazurskiego;
- 7) Uwzględnianie – w studiach oraz planach zagospodarowania przestrzennego województwa – problematyki form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie form regionalnych w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów;
- 8) Wypracowanie programu wspomagania finansowego długofalowych działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków regionu;
- 9) Dążenie do zwiększenia zaangażowania sektora prywatnego w rewaloryzację obiektów zabytkowych;
- 10) Wspieranie programów ochrony zabytków uwzględniających finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej;

11) Budowa społeczeństwa obywatelskiego poprzez aktywizację i wspieranie działań organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z ochroną zabytków (konkursy, powierzanie ściśle określonych zadań, wsparcie finansowe dla projektów itp.); wspieranie inicjatyw lokalnych zmierzających do tworzenia niewielkich skansenów lub izb pamięci w zabytkowych obiektach, w poszczególnych miejscowościach na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego

2.1. Wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonywania kompleksowych dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim bądź rewaloryzacyjnym.

2.2. Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukiwania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zagospodarowania;

2.3. Dofinansowywanie wybranych prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi – wprowadzenie systemu wojewódzkich grantów badawczych;

2.4. Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach, zgodnie z priorytetami określonymi w Programie;

2.5. Wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa:

2.5.1. Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej

Gotycka architektura ceglana jest wyjątkowym w skali kraju przykładem kompleksowo zachowanej architektury średniowiecznej, wyróżniającej się znakomitą poziomem artystycznym oraz zachowaniem autentycznej substancji zabytkowej. Jest jednym z najważniejszych wyróżników odrębności regionalnej Warmii i Mazur. Obejmuje zespół obiektów o różnorodnej funkcji i skali: zamki obronne, kościoły i kaplice, ratusze, bramy i mury obronne. Wszystkie te aspekty decydują o wyjątkowej wartości artystycznej i historycznej zachowanych obiektów, ważnych rangą nie tylko w skali kraju, ale również na tle sztuki europejskiej. Ważne są także możliwości wykorzystania ich (uwzględniając ich właściwą ochronę, konserwację, promocję) w rozwoju turystyki.

2.5.2. Program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w.

Historyczne ośrodki miejskie Warmii i Mazur, mimo zniszczeń i przeobrażeń zachodzących na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci, zachowały do dnia dzisiejszego zabytkową strukturę. Większość z nich posiada czytelny układ przestrzenny, często o genezie średniowiecznej. Stosunkowo wiele ośrodków zachowało zespoły historycznej zabudowy, zarówno w obrębie centrów staromiejskich, jak i XIX- i XX-wiecznych dzielnic. Istnieje konieczność rewaloryzacji zespołów miejskich z zachowaniem ich walorów historycznych i kulturowych, przy zapewnieniu im właściwych funkcji oraz zapobieganiu zagrożeniom wynikającym z nasilonego ruchu inwestycyjnego.

2.5.3. Program ochrony dziedzictwa wiejskiego

Dziedzictwo wiejskie woj. warmińsko-mazurskiego obejmuje zachowane historyczne układy przestrzenne wsi i osiedli wiejskich, formy zagospodarowania przestrzeni publicznej, architekturę sakralną i cmentarze, rozplanowanie i kształt zagród oraz tradycyjną, drewnianą i murowaną zabudowę. W skali kraju jest to stosunkowo dobrze i czytelnie zachowany sposób kształtowania i zagospodarowania przestrzeni wiejskiej. Wyrazistość i odrębność kulturowego krajobrazu wiejskiego może służyć budowaniu regionalnej tożsamości.

2.5.4. Program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej Architektura użyteczności publicznej ma szczególną rangę w pejzażu miast i wsi. Jest przykładem świadomego kształtowania ładu przestrzennego oraz szczególnej dbałości o formy architektoniczne. Na terenie woj. warmińsko-mazurskiego znajduje się wiele stosunkowo dobrze zachowanych obiektów tego typu. Są to zarówno ratusze i budynki stanowiące siedziby lokalnej administracji i urzędów, jak również szkoły, dworce kolejowe, leśniczówki, zespoły koszarowe. Program przewiduje wspieranie rewitalizacji oraz działań zmierzających do zachowania zabytkowych obiektów i/lub ich układów z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji.

2.5.5. Program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki

Architektura przemysłowa oraz zabytki techniki są ważnym elementem dziedzictwa materialnego. Na obszarze woj. warmińsko-mazurskiego zachowało się ich stosunkowo niewiele. Związane jest to zarówno z typowo rolniczym charakterem regionu, jak również z funkcjonującym jeszcze do niedawna przeświadczeniem o ich niewielkiej wartości historycznej. Wiele obiektów uległo zniszczeniu lub zostało całkowicie przekształconych w ciągu ostatnich dziesięcioleci. Stąd konieczność ochrony istniejących

jeszcze obiektów i zespołów. Są one niewątpliwie świadectwem rozwoju techniki i myśli inżynierskiej, jak również bardzo często przykładem dbałości nie tylko o funkcję, ale też formę estetyczną. Program przewiduje wspieranie rewitalizacji oraz działań zmierzających do zachowania zabytkowych obiektów i/lub ich układów z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji.

2.5.6. Program ochrony zabytkowych zespołów dworsko-parkowych

Na terenie woj. warmińsko-mazurskiego występuje duża ilość dawnych majątków ziemskich obejmujących siedziby mieszkalne (pałac, dwór), założenie parkowe, folwark (często z wsią folwarczną) oraz mniejsze folwarki i obiekty przemysłowe (tartaki, gorzelnie, młyny itp.). W szczególnych przypadkach były one świadomie komponowane w obrębie całych, wielohektarowych dóbr ziemskich (rozmieszczenie zespołów zabudowy, układ pól, lasów i zadrzewień, sieć alei przydrożnych). Są charakterystycznym i wyróżniającym elementem kształtowania otwartego krajobrazu i stanowią istotny zasób dla rozwoju gospodarki i turystyki. Istnieje konieczność rewaloryzacji zespołów dworsko-pałacowych z zachowaniem ich walorów historycznych, przy zapewnieniu im właściwych funkcji oraz zapobieganiu zagrożeniom wynikającym z wtórnych podziałów.

2.5.7. Program ochrony alei przydrożnych

Aleje przydrożne woj. warmińsko-mazurskiego są zachowanym, unikalnym przykładem zagospodarowania przestrzeni publicznej w skali europejskiej. Ich wielorakie funkcje (przyrodnicze, kulturowe, komunikacyjne) są aktualne do czasów dzisiejszych. Są świadectwem kompleksowego zagospodarowania przestrzeni, wyróżnikiem krajobrazu kulturowego Warmii i Mazur. W związku z rosnącym natężeniem ruchu kołowego następuje proces ich zanikania. Konieczne jest wspieranie działań w celu zachowania charakterystycznych i najcenniejszych alei przydrożnych.

2.5.8. Program ochrony sanktuariów pielgrzymkowych

Sanktuaria pielgrzymkowe należą do najbardziej charakterystycznych elementów pejzażu sakralnego katolickiej Warmii. Rozkwit tej architektury przypada na czasy baroku, a kończy się w XIX wieku. Założenia te choć różnorodne w formie i stylu łączy analogiczna funkcja, a w większości również typ przestrzenno-funkcjonalny, tj. kościół otoczony krużgankami lub murem z narożnymi kaplicami, kompozycyjnie powiązany z otaczającym krajobrazem. Założenia te stanowią przykład architektury i wystroju o wysokiej randze artystycznej oraz wybitnym znaczeniu historycznym. Konieczne jest wspomaganie działań przy konserwacji i restauracji obiektów.

2.5.9. Program ochrony architektury sakralnej XIX i XX wieku

Czasy najnowsze, to jest XIX i pierwsza połowa XX wieku to kolejny po fazie gotyckiej rozkwit architektury sakralnej, zarówno pod względem skali tego zjawiska, jak też rangi artystycznej wznoszonych budowli. Budowle te charakteryzuje z jednej strony umiejętność wykorzystania tradycyjnych, historycznych wzorców architektonicznych, z drugiej nowe, a czasami nowoczesne, jak w przypadku modernizmu, rozwiązania architektoniczne. Architektura ta jest jednym z najbardziej charakterystycznych zjawisk rozwoju sztuki sakralnej w regionie. Program przewiduje wspomaganie działań przy konserwacji i restauracji obiektów.

2.5.10. Program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych

Krzyże i kapliczki przydrożne, charakterystyczny element krajobrazu Warmii, stanowią świadectwo kulturowej i religijnej odrębności tej krainy. Ich liczba (ok. 1500 kapliczek) oraz skala występowania w poszczególnych miejscowościach (od 2 do nawet 10 w jednej wsi) świadczą o randze i roli tych obiektów. Są one zatem ważnym i charakterystycznym elementem codzienności i tradycji religijnej dawnych mieszkańców regionu. Przewidziane jest wspomaganie działań przy konserwacji i restauracji obiektów.

3. Opieka nad zabytkami ruchomymi

3.1. Dokumentacja

- wspieranie programów konserwatorskich mających na celu pełne rozpoznanie istniejącego w województwie zasobu;
- wspieranie działań zmierzających do dokumentowania i wprowadzania do obiegu naukowego obiektów zabytkowych spoza zbiorów muzealnych;
- inicjowanie i wspieranie badań konserwatorskich poprzedzających właściwe prace konserwatorskie;
- dofinansowywanie prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z zabytkami ruchomymi – wprowadzenie wojewódzkich grantów badawczych.

3.2. Konserwacja

- wspieranie działań zmierzających do podejmowania prac konserwatorskich przy zabytkach ruchomych,

- dofinansowywanie prac konserwatorskich przy obiektach o znaczącej wartości artystycznej, historycznej lub naukowej, zgodnie z priorytetami przyjętymi w programie,
- wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnej wartości artystycznej i naukowej.

3.3. Działania promocyjne

- wspieranie inicjatyw zmierzających do publicznej prezentacji obiektów zabytkowych znajdujących się w zbiorach prywatnych lub w zbiorach publicznych na co dzień niedostępnych (w formie wystaw czasowych, incydentalnych pokazów, „dni otwartych” itp.);
- wspieranie i dofinansowywanie inicjatyw upowszechniających wiedzę na temat zabytków ruchomych.

4. Opieka nad zasobami muzeów

Prawidłowa ochrona i skuteczne upowszechnianie dóbr kultury przez muzea wymaga działań na wielu obszarach (zabezpieczenie warunków do działalności muzealnej, prowadzenie działalności badawczej, działania promocyjne, rozwój sieci muzealnej).

4.1. Zabezpieczenie warunków dla działalności muzealnej poprzez:

- zapewnienie właściwej kadry
- zapewnienie odpowiedniej powierzchni magazynowej i wystawienniczej, nowoczesnej infrastruktury technicznej przy budowie, remontach i wyposażaniu działów muzealnych (m.in. systemów informatycznych, magazynowych, antywłamaniowych, przeciwpożarowych, klimatyzacyjnych, oświetleniowych).
- powołanie wojewódzkich funduszy przeznaczonych na zakup i konserwację muzealiów;
- wprowadzenie cyklicznych, premiowanych konkursów na najciekawszy projekt lub/i na nową ekspozycję muzealną, np. pod auspicjami marszałka województwa; pomoc w organizacji tematycznych objazdów studyjnych do muzeów, które wprowadziły nowe praktyki ekspozycji.
- wdrażanie programów i projektów badawczych stanowiących podstawową, statutową działalność muzeów, z którego wynika działalność wystawiennicza i oświatowa.
- utworzenie forum ułatwiające nawiązywanie wzajemnych kontaktów zarówno między samymi placówkami muzealnymi, jak i szerzej, między nimi a placówkami kultury, fundacjami, stowarzyszeniami.
- wspólna promocja muzeów województwa, np. w „Warmińsko-Mazurskim Portalu Muzealnym”, wspólnej stronie w internecie z pełnym serwisem informacyjnym o każdym z muzeów
- rozwój sieci muzealnej – wspieranie istniejących placówek oraz tworzenie nowych muzeów specjalistycznych np. związanych z dawnym rzemiosłem, techniką, przemysłem, rozwojem regionalnym.

5. Program ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego województwa warmińsko-mazurskiego

Określenie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego powinno wynikać zarówno z jego wartości, jak też z potrzeb związanych przede wszystkim z obowiązującym systemem prawnym oraz ze świadomością społeczeństwa odnośnie wartości spuścizny dziedziczonej na przestrzeni dziejów.

Obszar województwa warmińsko-mazurskiego należy do regionów o charakterystycznych walorach archeologicznego dziedzictwa kulturowego o czym decyduje m. in.: sieć osad nawodnych, kompleksy grodzisk i kurhanów, stosunkowo nieprzekształcone środowiska naturalne z którym współgra archeologiczny krajobraz kulturowy.

Program przewiduje:

- współpracę ze środowiskiem tzw. „wykrywaczy” zmierzająca do pełnej kontroli ich działalności, a także dającą możliwości wykorzystania ich umiejętności w działaniach zmierzających do pełniejszego rozpoznania zasobów archeologicznych i zapobieganie działalności przestępczej polegającej głównie na nielegalnym handlu zabytkami archeologicznymi;
- szerszą niż dotychczas edukację i popularyzację w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez organizację plenerowych festynów i pokazów, szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych itp.;
- wspieranie rewitalizacji zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- wspieranie działań zmierzających do podejmowania prac konserwatorskich przy archeologicznych zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków
- powołanie Muzeum Archeologicznego – nowoczesnej placówki o randze wojewódzkiej o odpowiednim zapleczu magazynowym, której zadaniem byłoby m.in. systematyczne gromadzenia i eksponowanie pozyskiwanych w trakcie badań materiałów zabytkowych, a także ich konserwację i digitalizację.
- utworzenie parków kulturowych, działających w oparciu o zabytki archeologiczne

6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego

Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego realizowana jest poprzez:

identyfikację, dokumentację (ewidencję), badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie, przekazywanie (edukacja formalna i nieformalna), rewitalizację.

Program ochrony dziedzictwa kulturowego ukształtowanego w kręgu oddziaływania tradycji wiejskiej w województwie warmińsko-mazurskim winien obejmować zarówno zachowane i wciąż żywe przejawy miejscowej kultury ludowej, jak też nową jej postać określaną mianem folkloryzmu, będącą wyrazem współczesnego, aktywnego stosunku do dziedzictwa przeszłości. W podejmowanych działaniach mających na celu ochronę wiejskiego dziedzictwa kulturowego należy mieć stale na uwadze, że w warunkach globalizacji i jednoczenia się pod hasłem jedności w różnorodności Europy, nasze „być albo nie być” zależy od sensownego użycia treści kultury rodzimej, w szczególności jej walorów inspirujących, identyfikujących oraz promocyjnych. Skala możliwości korzystania z zasobów dziedzictwa wsi zależy od zachowania jej podstawowej specyfiki, jaką jest jej zróżnicowanie regionalne w postaci z dawna ukształtowanych ugrupowań etnicznych oraz współcześnie kształtujących się regionów, funkcjonujących w oparciu o identyfikację z wyselekcjonowanymi elementami przeszłości. Spośród różnego typu imprez folklorystycznych organizowanych w województwie warmińsko-mazurskim szczególnie ważne są te, które mają związek z ochroną tradycyjnych zawodów. Do imprez tego typu, zasługujących na szczególne wsparcie finansowe, merytoryczne oraz pomoc organizacyjną należą przede wszystkim jarmarki w trakcie których jest prezentowane są dawne zawody, umiejętności i zwyczaje.

Działania na rzecz ochrony i wspierania tradycji wsi oraz jej krajobrazu kulturowego mogą być rozpatrywane także w kontekście wykorzystania jako atrakcji turystycznej. Zachowane różnorodne formy kultury rodzimej w województwie warmińsko-mazurskim są potencjalnie ważnym i jak dotychczas w niewielkim stopniu wykorzystywanym czynnikiem aktywizacji turystycznej regionu. Nurt tradycji regionalnej, zachowane zasoby dziedzictwa wiejskiego, kolekcje etnograficzne i regionalne powinny stanowić istotny składnik kompleksowej oferty ze strony instytucji zajmujących się promocją i organizacją turystyki, wskazującej na wieś i funkcjonującą tam coraz liczniej infrastrukturę turystyczną jako miejsce aktywnego wypoczynku, połączonego z poznawaniem jej przeszłości. Organizatorzy turystyki muszą jednak znać potencjalne zasoby regionu – istniejące tu zabytki budownictwa regionalnego, pełną ofertę muzeów, kalendarz organizowanych imprez, żywe ośrodki folkloru i wytwórczości rzemieślniczej. Jak się wydaje, w dalszym ciągu znajomość tej problematyki wśród organizatorów turystyki jest stosunkowo niewielka i ograniczona do najbardziej znanych muzeów i zabytków. Brakuje popularnych wydawnictw o kulturze ludowej i tradycjach regionalnych jako atrakcji turystycznej. Postulat ich opracowania oraz wydania jest oczywisty.

Niematerialnymi elementami dziedzictwa kulturowego są również nazwy geograficzne i historyczne (np. Warmia, Powiśle). Często są świadectwem minionych pokoleń, nośnikami tradycji oraz historii i wielokulturowości regionu. Możliwość wpisu ich do rejestru zabytków (art. 9 ust. 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) jest również sposobem ich zachowania.

7. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne itp.

7.1. Utworzenie portalu internetowego, aktualizowanego na bieżąco, o wielowątkowym profilu informacyjnym na temat dziedzictwa kulturowego regionu (m.in. możliwie pełne informacje turystyczne, informacje o bazach noclegowych, imprezach kulturalnych, galeriach, wystawach, działających stowarzyszeniach, firmach projektowych i budowlanych zaangażowanych w ochronę zabytków itp.).

7.2. Stworzenie wojewódzkiego jednolitego systemu regionalnej popularyzacji i promocji zagadnień z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, szkół, organizacji pozarządowych itp. (np. w formie portalu internetowego);

7.3. Działania wspierające wykorzystywanie obiektów zabytkowych (zwłaszcza nieużytkowanych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej;

7.4. Realizacja programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; właściwa edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. „małych ojczyzn” i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej;

7.5. Wydawanie i dofinansowywanie wydawnictw poświęconych zabytkom Warmii i Mazur;

7.6. Promowanie i wspieranie przywracania lub utrzymywania w obiektach pierwotnych, historycznych funkcji;

7.7. Współudział w organizacji i współfinansowanie imprez kulturalnych, zwłaszcza o znaczeniu ponadlokalnym, promujących dziedzictwo kulturowe;

7.8. Działania związane z funkcjonowaniem szlaków edukacyjno-turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego;

7.9. Organizacja i rozszerzenie formuły Europejskich Dni Dziedzictwa.

2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY BRANIEWO

2.4.1. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE ZE „STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BRANIEWO”

CELE ROZWOJU GMINY BRANIEWO

1. Cel nadrzędny

Jako główny cel rozwoju uznaje się harmonijny, zrównoważony rozwój struktury przestrzennej gminy, wykorzystujący walory przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe do budowania jej tożsamości oraz zapewniający sukcesywny wzrost jakości zamieszkania, pracy, obsługi i wypoczynku. W rozwoju tym należy zachować właściwe proporcje między strategicznymi celami szczegółowymi pogrupowanymi według sektorów polityki regionalnej i lokalnej.

2. Cele społeczno - ekonomiczne:

- 1) aktywizacja gospodarcza gminy poprzez:
 - a) promocję walorów przestrzennych gminy dla pozyskania inwestorów, tworzących nowe miejsca pracy na wsi, szczególnie w rejonie Braniewa, przejść granicznych oraz w większych jednostkach osadniczych położonych przy głównych trasach wylotowych (Lipowina, Bemowizna, Stępień);
 - b) promocję walorów turystyczno - krajobrazowych gminy, szczególnie rejonu nad Zalewem Wiślanym (Nowa Pasłęka) oraz dolin rzek: Pasłęki, Baudy, Banówki i Omazy dla rozwoju różnych form turystyki wodnej oraz ekoturystyki i agroturystyki;

3. Cele strukturalno – przestrzenne m.in.:

- 1) porządkowanie i estetyzacja obszaru gminy, szczególnie jednostek osadniczych o położeniu oraz walorach kulturowych i krajobrazowych stanowiących podstawę rozwoju turystyki;
 - 3) wprowadzania elementów poprawiających architekturę osiedli popegeerowskich oraz dobrze ukształtowanej zieleni;

4. Cele kulturowe:

- 1) rewaloryzacja założeń pałacowo-parkowych oraz wybranych układów ruralistycznych;
- 2) rekonstrukcja układu osadniczego;
- 3) ochrona substancji zabytkowej struktur osadniczych;
- 4) zaktualizowanie rejestru i ewidencji zabytków oraz stworzenie realnego programu ich ochrony.

Za główne kierunki zagospodarowania przestrzennego uznaje się:

2. W sferze kulturowej:

- 1) przestrzeganie zasad obowiązujących w strefach ochrony konserwatorskiej (oznaczonych na załączniku nr 4);
 - a) dla strefy „A” - obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań konserwatorskich – jest o strefa pełnej ochrony konserwatorskiej zespołów zabytkowych i układów przestrzennych;
 - b) dla strefy „B” - obowiązuje utrzymanie istniejącej substancji o wartościach kulturowych; ochronie konserwatorskiej podlega utrzymanie istniejących i rozplanowanie nowych zasadniczych elementów zagospodarowania;
 - c) dla strefy „K” - obowiązuje ochrona krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym; ograniczenie dla realizacji nowych inwestycji w zakresie lokalizacji, formy i skali zabudowy;

- d) dla strefy „W” - obowiązuje ochrona archeologiczna terenu, które winny być wyłączone spod zabudowy lub ich trwałe zagospodarowanie winno być poprzedzone badaniami archeologicznymi;
- e) dla strefy „OW” - obowiązuje przy zabudowie obszarów przeznaczonych pod trwałe zainwestowanie nadzór archeologiczny;
- f) wypracowanie koncepcji działań w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego opartego o zasadę czynnej ochrony konserwatorskiej.

5. Wspieranie rozwoju turystyki w ekoregionie Zalewu Wiślanego związane z:

- 1) wykorzystaniem predyspozycji obszaru położonego nad Zalewem Wiślanym (Nowa Pasłęka);
- 2) wykorzystaniem obiektów zabytkowych dla funkcji turystycznej (bazy hotelowej, zajazdów itp.);
- 3) wspieranie rozwoju agroturystyki na obszarze gminy szczególnie powiązanych z rzeką Pasłęką, Banówką oraz na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

1. Ogólne zasady polityki przestrzennej z podziałem na strefy rozwoju

Kierunki polityki przestrzennej zostały sformułowane w oparciu o uwarunkowania rozwoju i cele przekształceń przestrzeni gminy.

1) Ogólne kierunki polityki przestrzennej dla każdej strefy, m.in.:

- a) w zakresie ochrony wartości i regionalnego systemu gospodarowania zasobami:
 - porządkowanie i estetyzacja obszaru gminy, szczególnie jednostek osadniczych o potencjalnych walorach kulturowych i krajobrazowych mogących stanowić podstawę rozwoju turystyki;
 - wprowadzenie elementów poprawiających architekturę osiedli popegeerowskich, kształtowanie komponowanych zespołów zieleni na terenach osiedlowych;
 - rewaloryzacja założeń pałacowo-parkowych oraz wybranych układów ruralistycznych;
- b) w zakresie zapewnienia rozwoju gospodarczego:
 - tworzenie preferencji organizacyjno-ekonomicznych dla rozwoju funkcji komercyjnych, wykorzystujących korzystne położenie w układach osadniczo-komunikacyjnych;
 - działania na rzecz promocji walorów turystyczno-krajobrazowych gminy, szczególnie rejonów: nadzalewowego, dolin – Pasłęki, Banówki i Omazy, których wykorzystanie stworzyć powinno dodatkowe źródła dochodów dla ludności;
 - działania na rzecz promocji zasobów przestrzennych gminy w celu pozyskania inwestorów tworzących nowe miejsca pracy na wsi;
 - podjęcie działań organizacyjnych nakierowanych na realizację możliwości korzystania z różnego rodzaju funduszy pomocowych, co przy stosunkowo niewielkim dopływie kapitału może stać się znaczącym impulsem aktywizującym gospodarcze przedsięwzięcia na obszarze gminy;

3) Kierunki polityki przestrzennej w Strefie Nadzalewowej (1) m.in:

- a) W części wschodniej strefy:
 - wspieranie rozwoju agro- i ekoturystyki zwłaszcza w północno-wschodniej i południowo-zachodniej części obszaru;
 - stopniowa rewaloryzacja i porządkowanie zniszczonych i zdegradowanych zabytkowych założeń dworsko-parkowych i układów ruralistycznych (Ułowo, Klejnowo, Rusy, Zgoda);
- b) W części przybrzeżnej strefy:
 - rewaloryzacja zespołu pałacowego w Róžańcu;
 - przeprowadzenie i zagospodarowanie szlaku turystycznego pieszo-rowerowego z Fromborka do Nowej Pasłęki i dalej do Gronowa;
- c) Dla obszaru wsi Nowa Pasłęka, Stara Pasłęka, Ujście:

- tworzenie warunków dla rozwoju ośrodka obsługi turystyki morskiej i żeglarsstwa poprzez umożliwienie budowy mariny i zespołu hotelowo-usługowego w Nowej Pasłęce, oraz porządkowanie i estetyzację całej miejscowości;
- 4) Kierunki polityki przestrzennej w Strefie Południowo-Zachodniej (2):
- ochrona krajobrazu doliny Baudy;
- 5) Kierunki polityki przestrzennej w Strefie Podmiejsko-Przygranicznej (3):
- a) Na terenach wzdłuż drogi o nr ew. 54:
- tworzenie dogodnych warunków prawnych, ekonomicznych i infrastrukturalnych dla rozwoju funkcji produkcyjno-komercyjnych, osadniczych oraz obsługi ruchu granicznego w paśmie Braniewo – Młotecznno – Rodowo – Gronowo w miejscach zaznaczonych na załączniku nr 4; optymalne wykorzystanie w tym celu gruntów dawnych PGR o relatywnie gorszej klasie bonitacyjnej oraz urządzeń ich baz gospodarczych;
- b) Tereny położone na wschód od miasta Braniewa, wzdłuż drogi Braniewo-Maciejewo ustala się:
- rewaloryzację zespołu dworsko-parkowego w Świętochowie oraz zabytkowego układu ruralistycznego w Bobrowcu;
- c) Teren na zachód od miejscowości Braniewo:
- tworzenie dogodnych warunków prawnych, ekonomicznych i infrastrukturalnych dla rozwoju struktury miasta Braniewa w kierunku zachodnim na gruntach wsi Podgórze oraz rozwoju funkcji komercyjnych w rejonie wsi Stępień;
- d) Tereny we wschodniej części strefy:
- utrzymanie dotychczasowych form rolniczego zagospodarowania przy radykalnym ograniczaniu lokalizacji nowej zabudowy; w uzasadnionych przypadkach możliwa jest realizacja nowego siedliska, bądź obiektu turystycznego.
- 6) Kierunki polityki przestrzennej w Strefie Ekosystemu Pasłęki (4):
- zachowuje się istniejące zainwestowanie;
 - realizację nowych siedlisk rolniczych, bądź obiektów turystycznych dopuszcza się pod warunkiem zharmonizowania ich z krajobrazem;
- 7) Kierunki Polityki przestrzennej w Strefie Szylen (5)
- a) Tereny przy drodze powiatowej nr 1387Ni 1385N oraz tereny byłego PGR Szyleny:
- tworzenie dogodnych warunków prawnych i infrastrukturalnych dla rozwoju funkcji osadniczych oraz środowiska obsługi południowej części gminy we wsi Szyleny w miejscach wskazanych na załączniku nr 4;
- b) Tereny ekosystemów leśnych wzdłuż rzeki Biebrzy:
- ochrona krajobrazu w rejonie doliny Biebrzy;
 - preferencje dla ekorolnictwa i agroturystyki;
- c) Tereny w południowej części strefy.
- w przypadku budowy ferm wiatrowych, realizacja przedsięwzięcia musi zostać poprzedzona przeprowadzeniem wnikliwych analiz określających wpływ elektrowni wiatrowych na:
 - walory krajobrazowe, obiekty objęte ochroną konserwatorską;
 - wprowadza się nakaz opracowania studium krajobrazowego na etapie poprzedzającym opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów lokalizacji elektrowni wiatrowych.
- 8) Kierunki polityki przestrzennej w Strefie Lipowiny (6):

- a) Tereny wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 507:
- rewaloryzacja zespołu dworsko-parkowego w Lipowinie oraz układu ruralistycznego w Zakrzewcu;
- b) Pozostałe tereny w strefie:
- utrzymanie dotychczasowych form rolniczego zagospodarowania przy radykalnym ograniczaniu lokalizacji nowej zabudowy; w uzasadnionych przypadkach możliwa jest realizacja nowego siedliska, bądź obiektu turystycznego;
 - rewaloryzacja i estetyzacja wsi Gronówko z możliwością uzupełnień zabudowy w ramach struktury wsi;
 - rewaloryzacja zabytkowej wsi Mikołajewo.
- 9) Kierunki polityki przestrzennej w Strefie Ekosystemu Banówki (7):
- tworzenie warunków dla rozwoju punktowych obiektów obsługi szlaków turystycznych oraz eko i agroturystyki;
 - realizację nowych siedlisk rolniczych, bądź obiektów turystycznych dopuszcza się pod warunkiem zharmonizowania ich z krajobrazem.
10. Kierunki polityki przestrzennej w Strefie Przygranicznej – Wschodniej (8):
- a) Tereny przy granicy państwa w okolicach drogi krajowej nr 22:
- rozwój funkcji osadniczych w miejscowości Grzechotki.
- b) Tereny wsi Żelazna Góra i najbliższego sąsiedztwa:
- rewaloryzacja i estetyzacja zabytkowej struktury wsi Żelazna Góra.
- c) Pozostałe tereny strefy:
- utrzymanie dotychczasowych form rolniczego zagospodarowania przy radykalnym ograniczaniu lokalizacji nowej zabudowy na terenach otwartych;
 - uwarunkowany rozwój wsi Pęciszewo, w której mogą pojawić się również funkcje pozarolnicze;
 - rewaloryzacja historycznych układów wiejskich Pęciszewa, Krzewna, Krasnolipia;
 - tworzenie warunków dla rozwoju agroturystyki.

2. Kierunki rozwoju

Tereny oznaczone kolorem ciemnobrązowym dla wsi: Stara Pasłęka, Nowa Pasłęka, Klejnowo, Klejnowko, Ułowo, Stępień, Zawierz, Grabina, Bemowizna, Brzeszczyny, Szyleny, Zakrzewiec, Maciejewo, Bobrowiec, Świętochowo, Rogity, Młotecznio, Rodowo, Zgoda, Gronowo, Pęciszewo, Grzechotki, Żelazna Góra, Krzewno, Gronówko, Lipowina, Wola Lipowska, Mikołajewo, Krasnolipie, Jarocin stanowią tereny zwartej zabudowy wsi.

- a) Strefa zabudowy miejscowości (zaznaczona na załączniku nr 4 pt.: „Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Braniewo” kolorem ciemnobrązowym):
- nowo powstająca zabudowa powinna formą wyrazem architektonicznym, wielkością oraz układem przestrzennym nawiązywać do historycznego układu zabudowy wsi;
 - szczególnej ochronie podlegają układy zabudowy wsi zgodnie z wyznaczonymi strefami ochrony konserwatorskiej na załączniku nr 4 pt.: „Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Braniewo”.
- b) Strefa rozwoju zabudowy. Strefa o przeważającej funkcji mieszkaniowej z dopuszczeniem usług dla mieszkańców i nieuciążliwej działalności gospodarczej (zaznaczona na załączniku nr 4 pt.: „Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Braniewo” kolorem jasnobrązowym):

- zachowuje się istniejącą zabudowę i istniejące podziały geodezyjne. Nowa zabudowa w postaci zespołów zabudowy o cechach architektury nawiązujących do regionalnych wzorców (wielkość działki/skala zabudowy/kubatura/detale);
- a) Strefa zabudowy rozproszonej – zlokalizowana na pozostałym obszarze gminy, dla których nie ustalono innych ograniczeń zabudowy (np. tereny leśne, lokalizacja elektrowni wiatrowych, itp.), dla której:
- dopuszcza się wprowadzenie zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy o podatku rolnym (Dz. U. Nr 52 poz. 268 z 1984 r. ze zm.);
 - dopuszcza się wprowadzenie pozostałej zabudowy w postaci zwartych zespołów lub zagród jako samodzielnych osiedli przeznaczonych na cele zabudowy mieszkaniowej lub rekreacji indywidualnej - przed podjęciem uchwały o przystąpieniu do wykonania planu lub zmiany planu miejscowego inwestor zobowiązany jest do przygotowania koncepcji urbanistycznej oraz koncepcji zaopatrzenia w poszczególne media wraz z niezbędnymi uzgodnieniami;
- 1) Ustalenia szczegółowe - rozwój funkcji turystycznych.
- a) Obecny rozwój funkcji turystycznej gminy Braniewo jest ograniczony z uwagi na brak odpowiedniej infrastruktury turystycznej.
- b) Turystyczny rozwój obszaru gminy powinien następować na bazie lokalnych zasobów środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem zasad ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.
- c) Zaleca się zróżnicowane formy rekreacji uzależnione od podatności przestrzeni na antropopresję: tereny zabudowy rekreacji indywidualnej, tereny zabudowy pensjonatowej (z możliwością pobytu stałego obsługi i właściciela), przestrzenie publiczne, kemping, pole namiotowe, tereny aktywnej rekreacji, obiekty obsługi turystów, tereny zieleni.
- d) Dopuszcza się wprowadzenie w strefie 1 na obszarach rolnych gminy Braniewo form usług związanych z turystyką i rekreacją (z wyłączeniem podziału na pojedyncze małe działki rekreacji indywidualnej).
- e) Możliwe jest lokalizowanie obiektów i obszarów o funkcji turystycznej i rekreacji indywidualnej w ramach istniejących zagród rolniczych i agroturystycznych (maksymalnie 3 budynków rekreacji indywidualnej) oraz na wyznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego kompleksach takiej zabudowy z koniecznością wykonania odpowiedniej infrastruktury technicznej.
- f)
- g) Przewiduje się rozwój turystyki kwalifikowanej na bazie wód płynących i stojących. Zakłada się, że centrum podstawowych usług turystycznych na obszarze strefy będzie spełniać wieś Nowa Pasłęka i Stara Pasłęka. Rozwój funkcji rekreacji indywidualnej następować będzie głównie w rejonie w/w wsi.
- h) W związku z powyższym:
- zaleca się utworzenie w rejonie w/w pola namiotowego lub kempingu;
 - zaleca się przebudowę, remont drogi powiatowej Nr 1377N i 1379N w celu promowania walorów turystycznych Gminy Braniewo.
- i) Przystanie wodne i kąpieliska:
- w celu zapewnienia obsługi ruchu turystycznego zgodnie z kierunkami rozwoju szlaków wodnych projektuje się przystanie i stacje wodne nad Zalewem Wiślanym.
- j) Biwaki i pola namiotowe:
- dopuszcza się wprowadzenie pól namiotowych i biwakowych w ramach potrzeby w ośrodkach agroturystycznych w strefie 1.
- k) Szlaki oraz trasy rowerowe:
- przez teren gminy Braniewo przebiegają:

- Transgraniczny Szlak Rowerowy R64;
- Międzynarodowy Szlak Rowerowy R1;
- Szlak Rowerowy Polski Wschodniej;
- Szlak Kopernikowski;
- przez obszar gminy projektowane są ponadregionalne trasy rowerowe: Trasa Nadmorska i Szlak Bociani;
- należy stworzyć system komunikacji rowerowej rangi międzyregionalnej i regionalnej, w skład którego winny wejść projektowane na obszarze gminy ścieżki rowerowe:
 - Elbląg – Frombork – Pogórze – Braniewo;
 - Braniewo – przejście graniczne w Gronowie – Obwód Kaliningradzki;
 - Braniewo – Zawierz – Chruściel – Płoskinia – Olsztyn;
 - Braniewo – Świętochowo – Lipowina – Pieniężno – Olsztyn.
- wskazane jest do wykorzystania na potrzeby ścieżek rowerowych i szlaków pieszej turystyki dróg polnych i gminnych o małej intensywności ruchu predysponowanych do tego celu ze względu na wartości krajobrazowe;
- należy skoordynować działania z gminami sąsiednimi, w celu wytyczenia oznakowania, oraz ulepszenia nawierzchni projektowanych tras pieszo – rowerowych;
- zaleca się odpowiednie oznakowanie zabytków dziedzictwa kulturowego, pomników przyrody, punktów widokowych oraz miejsc o szczególnej wartości krajobrazowej, przyrodniczej i architektonicznej, wprowadzenie na szlakach nowych punktów widokowych i stanowisk obserwacyjnych.

2) Kierunki rozwoju dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów

a) Nową zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, zabudowę pensjonatową, apartamentową, zabudowę zagrodową i agroturystyczną, zabudowę rekreacji indywidualnej i rzemieślniczą, należy realizować maksymalnie jako budynki dwukondygnacyjne z drugą kondygnacją w poddaszu użytkowym, w oparciu o dachy dwuspadowe dla głównej połaci dachowej i kąt nachylenia połaci dachowych zawarty w przedziale 30-45⁰ przy wykorzystaniu naturalnego pokrycia dachu lub blachodachówki w kolorze naturalnej ceglastej czerwieni lub brązu.

b) Realizację zabudowy, gospodarczej, produkcyjnej, usługowej w tym również hotelowej należy realizować maksymalnie w oparciu o dachy dwuspadowe dla głównej połaci dachowej przy wykorzystaniu naturalnego pokrycia dachu lub blachodachówki w kolorze naturalnej ceglastej czerwieni lub brązu.

Szczegółowe parametry zabudowy należy określić na etapie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

c)

d) Nową zabudowę mieszkaniową wielorodzinną należy realizować maksymalnie jako budynki trzykondygnacyjne, w oparciu o dachy dwuspadowe dla głównej połaci dachowej i kąt nachylenia połaci dachowych zawarty w przedziale 25-45⁰ przy wykorzystaniu naturalnego pokrycia dachu lub blachodachówki w kolorze naturalnej ceglastej czerwieni lub brązu.

3.2. Ogólne zasady gospodarowania przestrzenią.

1) Za wiodącą funkcję w obrębie obszarów chronionych należy uznać funkcję ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, szczególnie ochrony różnorodności siedliskowej i gatunkowej; za towarzyszącą - funkcję osłony ekologicznej dla ekosystemów wodnych.

- 2) Ograniczenia dla swobodnej gospodarki przestrzennej obowiązujące na obszarach chronionych należy traktować jako korzystną prawną barierę przed substandardowym gospodarowaniem, będącym przyczyną nieładu w przestrzeni.
- 3) Jako zasadnicze wyznaczniki standardów w gospodarce przestrzennej na obszarach chronionych należy przyjąć:
 - realizację przedsięwzięć z uwzględnieniem ochrony krajobrazu, jako całości i jego poszczególnych elementów, w tym szczególnie zadrzewień, wewnątrz krajobrazowych, osi widokowych i harmonijnej zabudowy oraz dziedzictwa kulturowego;

4. Kierunki polityki przestrzennej dotyczące środowiska kulturowego

- 1) Sposób ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Braniewo określono w postaci stref ochrony konserwatorskiej: A - pełnej ochrony konserwatorskiej, B – pośredniej ochrony konserwatorskiej, W – bezpośredniej ochrony archeologicznej, OW – pośredniej ochrony konserwatorskiej, K – ochrony krajobrazu kulturowego. Ponadto wskazano stanowiska archeologiczne znajdujące się w ewidencji AZP - Archeologiczne Zdjęcie Polski, obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz widniejące w ewidencji zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- a) Strefa A – pełnej ochrony konserwatorskiej. Wprowadza się strefę A ochrony konserwatorskiej w obrębie wsi: Rogity, Rudłowo, Gronowo, Pęciszewo, Lipowina, Gronówko, Żelazna Góra oraz przy obiektach i zespołach wpisanych do rejestru zabytków. Znajdują się tu obiekty i obszary szczególnie wartościowe o dobrze zachowanej historycznej strukturze przestrzennej, które wskazuje się do bezwzględnej zachowania. W obrębie strefy należy uzyskiwać pozwolenia konserwatorskie w formie decyzji administracyjnej poprzedzone wytycznymi konserwatorskimi.

Działania konserwatorskie w obrębie strefy A obejmują m.in.:

- nie dopuszcza się stosowania blachodachówki oraz sidingu;
- dla nowej zabudowy przy zachowaniu tradycyjnych form architektonicznych i odpowiednich gabarytów przewiduje się użycie naturalnych materiałów budowlanych (cegła, kamień, drewno, dachówka ceramiczna czerwona, łupek, gont drewniany, strzecha trzciniowa);
- zachowanie historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowanie dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wewnątrz ruralistycznych i kompozycji zieleni;
- utrzymanie zachowanych głównych elementów układu przestrzennego oraz dążenie do usunięcia elementów uznanych za dysharmonizujące założenie historyczne;
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej zabudowy w zakresie sytuacji, skali, bryły, oraz nawiązania formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej;
- obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań konserwatorskich;
- wszelkie zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym wymagają uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- b) Strefa B – pośredniej ochrony konserwatorskiej – Wprowadza się strefę B ochrony konserwatorskiej w obrębie wsi: Maciejewo, w sąsiedztwie byłego PGR Młotecznno, Podleśne, Nowa Pasłęka, Rogity, Świętochowo, Lipowina, Krzewno. Strefa B obejmuje ochronę układu przestrzennego o wyróżniających się wartościach kulturowo – krajobrazowych. Obowiązuje zachowanie charakteru i skali zabudowy z możliwością wprowadzania nowych elementów z zachowaniem tradycyjnych form oraz kontynuacji istniejącego układu.

Wymogiem jest tu rygor w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru i skali zabudowy.

W obrębie strefy należy konsultować i uzgadniać ze służbami konserwatorskimi działania inwestycyjne w zakresie:

- wprowadzania nowych rozwiązań komunikacyjnych i modernizacji istniejących;
- budowy nowych obiektów kubaturowych;
- możliwości lokalizacji nowej zabudowy uzupełniającej;
- przebudowy, rozbudowy, remontów, a także zmian funkcji budynków.

Obowiązuje ochrona historycznego układu ruralistycznego, która obejmuje:

- układ dróg i ulic wiejskich;
- gęstość rozlokowania siedlisk;
- kompozycję siedlisk;
- charakter i skalę zabudowy.

Obowiązują następujące zasady zagospodarowania:

- nie dopuszcza się stosowania blacho dachówki oraz sidingu;
- dla nowej zabudowy przy zachowaniu tradycyjnych form architektonicznych i odpowiednich gabarytów przewiduje się użycie naturalnych materiałów budowlanych (cegła, kamień, drewno, dachówka ceramiczna czerwona, łupek, gont drewniany, strzecha trzcinowa);
- zakaz lokalizacji inwestycji nie wkomponowanych w układ ruralistyczny, w tym zakaz stosowania agresywnych form przestrzennych;
- linie rozgraniczające dróg i ulic wymagają indywidualnego ustalenia;
- zachowanie historycznej linii zabudowy, ewentualnie nawiązanie do niej;
- nowa zabudowa wymaga dostosowania do w/w warunków.

c) Strefa W – bezpośredniej ochrony archeologicznej - Na terenie gminy Braniewo zlokalizowano dwa stanowiska objęte ścisłą ochroną archeologiczną.

W strefie ochrony archeologicznej „W”:

- w strefie „W”, dla wszystkich inwestycji w niej zlokalizowanych obowiązuje zakaz wykonywania jakichkolwiek prac ziemnych i budowlanych bez zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, który każdorazowo określi inwestorowi, w wydanym pozwoleniu, zakres niezbędnych do wykonania archeologicznych badań ratowniczych wyprzedzających proces zainwestowania terenu;
- w przypadku natrafienia na relikty archeologiczne prace winny być wstrzymane, a teren udostępniony do badań archeologicznych;
- wszelkie prace ziemne wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, który określi szczegółowe warunki prowadzenia robót (np. wyprzedzające badania archeologiczne lub nadzór archeologa przy wykopach);
- zakazuje się działalności budowlanej bez zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, dopuszcza się ograniczoną działalność inwestycyjną.

d) Strefa OW – pośredniej ochrony archeologicznej.

- w strefie „OW”, dla wszystkich inwestycji w niej zlokalizowanych oraz inwestycji planowanych w ich bezpośrednim sąsiedztwie, prace ziemne należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym w zakresie uzgodnionym z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

e) Stefa K – ochrony krajobrazu kulturowego.

- obowiązuje ochrona charakterystycznych cech krajobrazu urządzonego i naturalnego o walorach kulturowych, która obejmuje między innymi: zadrzewienia wzdłuż rowów i dróg, inne charakterystyczne elementy rzeźby terenu tj.: wody otwarte, systemy kanałów melioracyjnych,

historyczny układ dróg, rozłógów pól, tradycyjne cechy zabudowy, panoramy, punkty, osie, otwarcia widokowe;

- zakazuje się wprowadzania elementów dysharmonizujących w stosunku do wyżej wymienionych cech krajobrazu;
- zakazuje się zmiany rzeźby terenu, przy czym dopuszcza się nieznaczne niwelacje w zakresie niezbędnym dla wykorzystania terenów;
- obowiązuje opinowanie projektów inwestycji przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w zakresie jak wyżej.

f) Ustala się obowiązek objęcia ochroną założenia cmentarne oraz pozostałości po nich wraz z zielenią wysoką - uporządkować, uczytelnić i objąć ochroną zachowane ogrodzenia, nagrobki i drzewostan.

3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY BRANIEWO

3.1. RYS HISTORYCZNY

Pierwsze ślady działalności człowieka na terenach należących obecnie do gminy Braniewo pochodzą z późnego neolitu (III/II tysiąclecie p.n.e.) i wiążą się ze stałym osadnictwem ludności kultury rzucewskiej w Bemowicznie, Gronowie, Grądkowie, Klejnowie i Rusinach. Pod koniec epoki brązu (ok. 600 r. p.n.e.) następuje zanikanie na tych obszarach kultury łużyckiej (grupy mazursko-warmińskiej). Z końcowego okresu epoki brązu oraz z wczesnej epoki żelaza pochodzą osady i ślady osadnicze kultury kurhanów zachodniobałtyjskich (VI-I w. p.n.e.) w Młotecznie, Józefowie, Stępiu, Zawierzu, Rusinach, Zgodzie, Rózańcu, Podgórzu, Klejnowie i Klejnowku. Z kulturą tą wiąże się przybyłych z dorzecza górnego Dniepru Prusów. W okresie wpływów rzymskich w rejonie Elbląg-Pasłęk-Tolkarnia istnieją osady powiązane z kulturą wielbarską. Zalicza się do nich osadę i cmentarzysko w Garbinie. Gęstsze osadnictwo pojawia się we wczesnym średniowieczu wraz z ponownym napływem ludności zachodniobałtyjskiej. Z tym okresem wiąże się osady w Bemowicznie, Klejnowie, Klejnowku, Podgórzu, Świętochowie i Garbinie oraz cmentarzyska w Podgórzu i Młotecznie. Nazwa Bruzi (Prusowie) została pierwszy raz wymieniona we wschodniofrankońskim dokumencie tzw. Geografie Bawarskim (ok. 845 r.). Z końca IX w. pochodzi opis plemion pruskich (Aestiów) zamieszkujących tereny wokół Truso, przedstawiony przez żeglarza anglosaskiego Wulfstana i zamieszczony w „Chorografii” Orozjusza. W tym czasie Prusowie utrzymywali poprzez Truso stosunki handlowe z Normanami, a z ich pośrednictwem z tak odległymi regionami jak Nadrenia i Bizancjum. Prusowie nie mieli jednolitej organizacji państwowej tworząc związki plemienne. Plemię Warmów zasiedlało tereny rozciągające się od wschodniego wybrzeża Zalewu Wiślanego w kierunku Lidzbarka Warmińskiego i Olsztyna.

Próby podboju Prus przez Duńczyków, Rusinów i państwo piastowskie nie powiodły się. Bez sukcesów prowadzone były także misje chrystianizacyjne (śmierć św. Wojciecha w 997 r. i św. Brunona z Kwerfurtu w 1009 r.). Około 1210 na czele misji pruskiej stanął mnich cysterski z Oliwy Chrystian. W 1215 lub 1216 otrzymał z rąk papieża Innocentego III sakrę biskupią jako biskup całych Prus. W 1243 legat papieski Wilhelm z Modeny podzielił biskupstwo pruskie na cztery podporządkowane arcybiskupstwu ryskiemu diecezje: chełmińską, pomezzańską, warmińską oraz sambijską.

Po nadaniu przez Konrada Mazowieckiego ziemi chełmińskiej i michałowskiej Zakonowi Krzyżackiemu w 1228 r. nastąpił, mimo powstań plemion pruskich z lat 1242-53, 1260-74 (Warmom przewodził wódz Glape), szybki podbój całych Prus. W 1238 r. Krzyżacy zdobyli pruski gród Bałga. Od 1250 r. Bałga była siedzibą komturii, która rozciągała się pasem na południowy wschód, sięgając do Pisz i Elku. Komturowie Bałgi pełnili także funkcję wójta Natangii. Około 1240 r. zdobyty został pruski gród *Brusebergue*, na miejscu którego Krzyżacy zbudowali własny. Od 1250 do 1340 r. miał tu swoją siedzibę biskup warmiński. W latach od 1251 do 1274 dokonano podziału terenów biskupstwa warmińskiego na podlegające biskupowi władztwo świeckie (1/3 obszaru biskupstwa) oraz stanowiące pozostałe 2/3 powierzchni tereny należące do zakonu krzyżackiego.

Po powołaniu w 1260 r. warmińskiej kapituły katedralnej wydzielono jej 1/3 obszaru dominium biskupiego. Władztwa biskupie i kapitulne zostały ostatecznie rozgraniczone w 1346 r. W wyniku tego podziału okolice Braniewa znalazły się pod zarządem biskupim. Dobra biskupie były podzielone na 7 komornictw. Zarząd

jednego z nich miał siedzibę w Braniewie. Granice komornictw pokrywały się często z przebiegiem dawnych pruskich rozgraniczeń między jednostkami osadniczymi. Na obszarze, który nie został wzięty pod bezpośredni zarząd biskupi w postaci alodialnych folwarków, prowadzono politykę nadawania istniejącym wsiom prawa chełmińskiego lub też lokowania na tym prawie nowych wsi kmiecych. Pozostawiono też niewielkie posiadłości wolnej ludności pruskiej. Oprócz tego dokonywano dużych przeszło stułanowych nadań dla osób powiązanych z kurią biskupią. Beneficjenci tych nadań lokowali tam wsie czynszowe, a z części ziemi wydzielali folwarki alodialne. Wsie składały się z dużych 2-4-łanowych gospodarstwa.

Posiadłości biskupstwa warmińskiego tworzyły zwarty kompleks terytorialny. Doprowadziło to do uzyskania przez biskupstwo znacznej niezależności od Krzyżaków, mimo że formalnie nie istniało wówczas odrębne władztwo terytorialne biskupstwa, które ukonstytuowało się dopiero w wyniku wojny trzynastoletniej jako podległe Polsce księstwo biskupie.

Północno-wschodnia, przygraniczna część obszaru współczesnej gminy znalazła się w granicach wójtostwa natangijskiego, którego administracja po r. 1308 związana była z urzędem komtura bałgijskiego. Komturowi podlegał urząd leśny w Żelaznej Górze i komornictwo w Pielach. W 1308 r. lokowana została Żelazna Góra (*Eisenberg*), a później powstały m.in. *Grunau* (Gronowo), *Alt Passarge* (Stara Pasłęka), *Lindenau* (Lipowina), *Waltersdorf* (Pęciszewo), *Grunenfeld* (Gronówko), *Vorderwalde* (Podleśne), *Rehfeld* (Grzechotki), *Rödersdorf* (Grzędowo), *Herzogswalde* (Jarocin), *Schönlinde* (Krasnolipie). Na tym obszarze przeważały folwarki krzyżackie i czynszowe wsie kmiece, jednak w XV i w początkach XVI w. część posiadłości zakonnych została zastawiona i sprzedana rycerstwu.

Powstanie stanów pruskich w 1454 r. zostało natychmiast poparte na Warmii przez Braniewo i część rycerstwa. Polska wspierając powstanie przystąpiła do wojny z zakonem krzyżackim i ogłosiła inkorporację Prus. W trakcie wojny trzynastoletniej nie udało się opanować całych Prus i II pokój toruński z 1466 r. dokonał ich podziału na część wcieloną do Korony Królestwa Polskiego (Prusy Królewskie) oraz pozostającą w rękach Krzyżaków jako polskie lenno. Warmia znalazła się w Prusach Królewskich, a biskup warmiński został przewodniczącym stanów pruskich. Zależność księstwa biskupiego od Polski była podważana co doprowadziło do tzw. wojny popiej. Po pokonaniu wojsk biskupich i krzyżackich zawarto w 1479 r. w Piotrkowie układ, w którym została potwierdzona inkorporacja Warmii do Polski i ustalono, że kapituła warmińska przy wyborze biskupa będzie brała pod uwagę wskazania króla. W 1512 r. w drugim układzie piotrkowskim wprowadzono zapis o wyborze biskupa spośród czterech kanoników przedstawionych królowi przez kapitułę. W późniejszym okresie król uzyskał pełną kontrolę nad nominacjami biskupów warmińskich.

Jeszcze na początku XV w., mimo strat poniesionych w powstaniach pruskich, większość mieszkańców wsi w Prusach stanowiła ludność autochtoniczna, wśród której występowało także rycerstwo. Katastrofalne dla populacji Prusów były wojny krzyżacko-polskie z XV i początków XVI w. Miasta i wsie były niszczone podczas wojen z zakonem krzyżackim z 1409-11 r., z 1414 r., z 1422 r., z lat 1454-66 (13-letniej), „wojny kleszej” z 1478-79 r., wojny z 1519-21 r. Spustoszenia dokonane na Warmii przez wojska krzyżackie w czasie wojny z Polską w latach 1519-21 były tak wielkie, że po wojnie zasiedlona była mniej niż połowa gruntów uprawnych. Ubytki ludności były zastępowane osadnikami z Niemiec i Mazowsza. Język pruski przetrwał w Sambii do XVII w. O polonizacji Warmii świadczy to, że w XVI w. w parafiach ewangelickich w Gronowie i Starej Pasłęce kazania tłumaczone były na język polski.

Po ponad stuletnim okresie pokoju kolejne zniszczenia przyniosły wojny szwedzkie w latach 1626-35, 1655-60 i 1701-1709 oraz wojna siedmioletnia (1756-63). Kolosalne straty w ludziach przyniosła dżuma z lat 1708-11. Pierwszy rozbiór Polski w 1772 r. oznaczał inkorporację Warmii wraz z resztą Prus Królewskich, oprócz Gdańska, do Królestwa Pruskiego. Biskup utracił władzę terytorialną, a dobra uległy sekularyzacji. Z północnej części dominium utworzono powiat braniewski podporządkowany departamentowi królewieskiemu. Natomiast tereny północno-wschodnie należące dawniej do Prus Książęcych które wchodziły w skład powiatu bałgijskiego, w okręgu natangijskim (z siedzibą w Bartoszycach), w XVIII w. znalazły się w landraturze pokarmińskiej (Brandenburg). W wyniku reformy administracyjnej z r. 1818 teren ten objęty został granicami nowoutworzonego powiatu Cynty (Zinten), a w r. 1819 wszedł w skład powiatu świętomiejskiego (Heiligenbeil), należącego do regencji królewieskiej.

W początkach XIX w. przeprowadzono w Prusach wielkie reformy agrarne. W 1807 r. zniesiono poddaństwo chłopów, a w roku 1811 został wydany edykt uwłaszczeniowy. Po rozbiorach zmieniła się też sytuacja protestantów na Warmii. Na protestantów przed 1772 r. nałożone były poważne ograniczenia, m.in. nie mogli przebywać na jej terenie dłużej niż rok. Aby ominąć ten przepis wyjeżdżano co roku na jeden dzień do leżących już w Prusach Książęcych Cynt (Zinten), które jeszcze do XX w. nazywano żartobliwie Ausland (zagranica). Dopiero po r. 1772. rozwinęła się protestancka kościelna struktura organizacyjna. Powstały parafie przeznaczone głównie dla wojska i urzędników pruskich. Podlegały one superintendenturze w Świętomiejscu (Święta Siekierka, *Heiligenbeil*). W 1893 r. utworzono superintendenturę w Braniewie.

Kampanie napoleońskie z roku 1807 oraz 1813 ponownie oznaczały straty i zniszczenia dla Warmii. Potem nastąpił prawie 150-letni okres, podczas którego północna Warmia nie została dotknięta żadnymi działaniami wojennymi. W 1852 r. Braniewo zostało połączone linią kolejową z Elblągiem. Linia ta była częścią budowanej przez Pruskie koleje Wschodnie (*Preußische Ostbahn*) magistrali Berlin-Królewiec. Dzięki tej linii powiat braniewski został połączony z ogólnoeuropejską siecią kolejową.

I wojna światowa nie dotknęła bezpośrednio północnej Warmii, natomiast II wojna światowa ściągnęła na Warmię klęskę niemal apokaliptyczną. Pod koniec stycznia 1945 r. w wyniku wschodniopruskiej ofensywy Armii Czerwonej główne siły niemieckiej 4 Armii (około 20 dywizji) zostały zamknięte w kotle wyznaczonym w przybliżeniu przez miejscowości Braniewo – Orneta - Dobrze Miasto – Bisztynek – Sępólno – Frydląd – Pokarmin. W lutym i marcu 1945 trwały zacięte walki obronne 4 Armii broniącej dostępu do portu w Bałdziej, z którego ewakuowano wojsko oraz ludność cywilną. Między 13 i 22 marca 1945 r. wojska 3. Frontu Białoruskiego przeprowadziły tzw. operację braniewską, w której zostały zlikwidowane pozostałości 4. Armii zgromadzone w kotle (*Heiligenbeiler Kessel*) wokół Świętej Siekierki (Mamonowa). Końcowe miesiące wojny spowodowały katastrofalne zniszczenia – szkody poniesione przez osady wiejskie sięgały tu niekiedy nawet 80%. Olbrzymie były straty wśród dzieł sztuki. Zniszczeniu uległ bogaty wystrój uszkodzonych kościołów w Pęciszewie, Żelaznej Górze, Gronowie i Lipowinie. Zrujnowany został pałac w Gronówku, a także wyposażenie pałacu w Lipowinie.

W połowie 1945 roku polskie władze przejęły terytorium powiatu braniewskiego. W styczniu 1946 r. w wyniku regulacji granicy z obwodem kaliningradzkim do powiatu przyłączono Żelazną Górę, Rogity i część Woli Lipowskiej. W kwietniu 1947 r. powołano Zarząd Gminy Pasaria (Nowa Pasłęka) – taka była ówczesna nazwa gminy Braniewo – a pierwszym wójtem został w listopadzie 1947 r. Roman Bukowski. W 1954 roku w wyniku reformy administracyjnej nastąpiła likwidacja gmin, a najniższym szczeblem administracji stały się gromady. Na obszarze gminy Braniewo utworzono trzy gromady: w Braniewie, Rogitach i Szylenach. W styczniu 1973 r. w wyniku następnej reorganizacji podziału administracyjnego ponownie utworzono gminę Braniewo. W ostatnich latach rozpoczęto na terenie gminy poszukiwania gazu łupkowego, co może zapoczątkować jej przyspieszony rozwój gospodarczy.

3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY BRANIEWO

3.2.1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU*

Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data Wpisu	Decyzja
GRONOWO	KOŚCIÓŁ - RUINA WRAZ Z CMENTARZEM	A-1945	16.10.1967	N
KLEJNÓWKO	FOLWARK I PARK	A-1640	8.03.1986	
LIPOWINA	PAŁAC Z PARKIEM KRAJOBRAZOWYM	A-1020	7.07.1968	
LIPOWINA	BUDYNEK MIESZKALNY - PRZYPALACOWY	A-1178	28.04.1969	
NOWA PASŁĘKA	KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. MATKI BOSKIEJ MIŁOSIERDZIA	A-3574	6.10.1993	PSOZ/VIII/1674/93
PĘCISZEWO	RUINA KOŚCIOŁA Z UKŁADEM PRZESTRZENNYM CMENTARZA I ZIELENIA	A-3822	18.05.1995	PSOZ/VIII/910/95
PODLEŚNE	DWÓR	A-2438	24.08.1988	
RÓŻANIEC	ZESPÓŁ DWORSKO - PARKOWY Z FOLWARKIEM	A-4275	29.12.2003	WUOZ-5038-IZN-265/2003
RUDŁOWO	SPICHLERZ W ZESPOLE DWORSKIM	A-645	9.12.1996	PSOZ/V/2433/96
RUDŁOWO	PAŁAC WRAZ Z OTACZAJĄCYM ZAŁOŻENIEM PARKOWYM	A-4196	11.12.2000	SOZ. IZN-5340/366/2000
ŚWIĘTOCHOWO	ZAŁOŻENIE DWORSKO-PARKOWE	A-3056	14.08.1990	WGP-534/123/90
ŻELAZNA GÓRA	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. RODZINY WRAZ Z CMENTARZEM	A-655	18 października 1967	

* Wykaz sporządzony w oparciu o dane Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

3.2.2. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

W rejestrze zabytków archeologicznych województwa warmińsko-mazurskiego brak stanowisk z terenu gminy miejskiej Braniewo. Istnieje jednak konieczność uwzględniania zaleceń konserwatorskich w stosunku do terenów obejmujących stanowiska wymienione w Archeologicznym Zdjęciu Polski. Karty obszarów i stanowisk Archeologicznego Zdjęcia Polski są dostępne u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie.

Zabytki archeologiczne stanowią jedną z najciekawszych kategorii dziedzictwa kulturowego. W wielu przypadkach są jedynym źródłem informacji o rozwoju i charakterze osadnictwa na konkretnym terenie. Ważna rola dziedzictwa archeologicznego została także podkreślona w zapisach „Europejskiej konwencji o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego” z La Valetta, która uznała je za *źródło zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych*. Z zapisu tego wynika konieczność umiejętnego pogodzenia dwóch podstawowych celów działań ochronnych i opiekuńczych w odniesieniu do dziedzictwa archeologicznego:

- 1) dokładne rozpoznanie, zadokumentowanie i popularyzacja zabytków archeologicznych narażonych na zniszczenie (inwestycje, przyczyny naturalne);
- 2) zachowanie dla przyszłych pokoleń jak największej liczby zabytków archeologicznych (możliwych do rozpoznania nowszymi metodami, zwłaszcza nieinwazyjnymi).

A. Ochrona zabytków archeologicznych

Ochrona zabytków archeologicznych jest w Polsce uregulowana przepisami *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz pakietem odpowiednich aktów wykonawczych (rozporządzeń Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

Ochronę dziedzictwa archeologicznego (znajdującą się w gestii właściwej administracji państwowej i w części samorządowej) oraz określenie definicji zabytku archeologicznego i badań archeologicznych zapewniają w szczególności przepisy ww. *Ustawy...*:

art. 3, pkt. 4

zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

art. 3, pkt. 11

badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

art. 6, ust. 1, pkt. 3

Ochronie i opiece podlegają bez względu na stan zachowania:

1) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

art. 7

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

B. OCHRONA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

- 1. Wymóg uzgadniania z Warmińsko-Mazurskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszystkich planów i projektów dotyczących stref ochrony archeologicznej.**
- 2. Konieczność inwentaryzacji i dokumentacji obszarów archeologicznych objętych strefami ochronnymi przed podjęciem tam prac ziemnych.**
- 3. Zakaz inwestowania na terenie stanowisk o własnej formie krajobrazowej, a także na obszarze przylegającym bezpośrednio do nich.**

C. STANOWISKA WPISANE DO REJESTRU

Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data Wpisu	Nr decyzji
MŁOTECZNO	OSADA Z WCZESNEJ EPOKI ŻELAZA	C-142	5.03.1990	KL-I-5350/3/90
MŁOTECZNO	CMENTARZYSKO Z OKRESU WEDRÓWEK LUDÓW I WCZESNEGO ŚREDNIOWIECZA (VI-VII W N.E.)	C-141	5.03.1990	KL-I-5350/4/90

D. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE W STREFIE OW

Lp.	Miejscowość	Typ stanowiska
1	Klejnowo (Różanec)	osada, ślad osadnictwa, znaleziska luźne
2	Klejnowo (Różanec)	osada, znaleziska luźne
3	Klejnowo (Klejnówko)	osada
4	Klejnowo (Klejnówko)	osada
5	Klejnowo	osada
6	Klejnowo	osady
7	Stępień	osada
8	Stępień	znaleziska luźne
9	Podgórze (Cielętnik)	znaleziska luźne
10	Podgórze (Cielętnik)	znaleziska luźne
11	Podgórze (Cielętnik)	znaleziska luźne
12	Podgórze	osada, znaleziska luźne
13	Podgórze	osady
14	Podgórze	znaleziska luźne
15	Podgórze	osady
16	Podgórze	osady, cmentarzysko, ślad osadnictwa
17	Podgórze	osada
18	Podgórze	osada
19	Józefowo (Braniewo)	osada, znaleziska luźne
20	Biedkowo (Sądkowo)	grodzisko
21	Garbina	osada otwarta
22	Garbina	osada
23	Garbina	punkt osadniczy
24	Garbina	punkt osadniczy

25	Garbina	punkt osadniczy
26	Garbina	cmentarzysko
27	Rusy (Zgoda)	osada
28	Rusy (Zgoda)	osada, ślad osadnictwa
29	Rusy	osada
30	Rusy	osada, ślad osadnictwa
31	Rusy	osada, ślad osadnictwa
32	Rusy	osada, ślad osadnictwa
33	Rusy	ślad osadnictwa
34	Rusy	ślad osadnictwa
35	Rusy	ślad osadnictwa
36	Rusy	ślad osadnictwa
37	Rusy	ślad osadnictwa
38	Rusy	ślad osadnictwa
39	Gronowo	ślad osadnictwa
40	Gronowo	ślad osadnictwa, osada
41	Gronowo	osada, ślad osadnictwa
42	Rodowo	ślad osadnictwa
43	Rodowo	ślad osadnictwa
44	Rodowo	ślad osadnictwa
45	Gronowo	ślad osadnictwa
46	Gronowo	ślady osadnictwa
47	Rodowo	ślad osadnictwa
48	Rodowo (Młoteczno)	znaleziska luźne
49	Rodowo (Młoteczno)	znaleziska luźne
50	Rodowo (Młoteczno)	osada
51	Rodowo (Młoteczno)	znaleziska luźne
52	Świętochowo	osada otwarta
53	Świętochowo	ślad osadnictwa
54	Bobrowiec	znaleziska luźne
55	Szyleny	ślady osadnictwa
56	Zawierz	osada otwarta
57	Szyleny	znaleziska luźne, osada otwarta
58	Szyleny (Bemowizna)	osady otwarte, ślad osadnictwa
59	Pęciszewo (Kalinowiec)	ślad osadnictwa
60	Pęciszewo (Kalinowiec)	ślad osadnictwa
61	Pęciszewo (Kalinowiec)	ślad osadnictwa
62	Pęciszewo (Kalinowiec)	ślady osadnictwa
63	Pęciszewo (Wilki)	ślad osadnictwa, osada
64	Pęciszewo	ślady osadnictwa
65	Pęciszewo	ślady osadnictwa
66	Pęciszewo	ślady osadnictwa
67	Grzechotki	ślad osadnictwa
68	Pęciszewo (Nowe Banowo)	znaleziska luźne

69	Pęciszewo (Nowe Banowo)	znaleziska luźne
70	Pęciszewo (Nowe Banowo)	ślady osadnictwa
71	Grzechotki (Różanka)	znaleziska luźne
72	Grzechotki (Różanka)	znaleziska luźne
73	Grzechotki (Różanka)	znaleziska luźne
74	Wola Lipowska (Gronówko)	śląd osadnictwa
75	Wola Lipowska (Lipowina)	ślady osadnictwa
76	Zakrzewiec	śląd osadnictwa
77	Zakrzewiec	ślady osadnictwa
78	Zakrzewiec	śląd osadnictwa
79	Wola Lipowska (Grodzie)	śląd osadnictwa, osady jednodworcze
80	Wola Lipowska (Lipowina)	osada jednodworcza
81	Wola Lipowska (Strubiny)	znaleziska luźne, osada otwarta
82	Zakrzewiec (Kiersy)	śląd osadnictwa
83	Zakrzewiec (Kiersy)	śląd osadnictwa
84	Wola Lipowska (Goleszewo)	kurhan
85	Wola Lipowska	śląd osadnictwa
86	Grzechotki	ślady osadnictwa
87	Grzechotki	śląd osadnictwa
88	Grzechotki	śląd osadnictwa
89	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
90	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
91	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
92	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
93	Żelazna Góra	ślady osadnictwa
94	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
95	Żelazna Góra	osada
96	Jarocin	śląd osadnictwa
97	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
98	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
99	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
100	Żelazna Góra	ślady ślad osadnictwa osadnictwa
101	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
102	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
103	Żelazna Góra	ślady osadnictwa
104	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
105	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
106	Krzewno	śląd osadnictwa
107	Krzewno	ślady osadnictwa
108	Żelazna Góra	ślady osadnictwa
109	Żelazna Góra	śląd osadnictwa
110	Krasnolipie (Grzędowo)	ślady osadnictwa
111	Krasnolipie (Grzędowo)	śląd osadnictwa
112	Krasnolipie (Grzędowo)	śląd osadnictwa

113	Krasnolipie	ślad osadnictwa
114	Szyleny (Marcinkowo)	osada jednodworcza

3.2.3. ZABYTKI NIERUCHOME WŁĄCZONE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Ewidencja zabytków gminy Braniewo wykonana została w lipcu i sierpniu 2012 r. Składa się z 280 kart adresowych obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy.

Karty adresowe zawierają następujące informacje o obiekcie:

- 1) Nazwa
- 2) Czas powstania;
- 3) Dane adresowe;
- 4) Przynależność administracyjna
- 5) Forma ochrony;
- 6) Fotografie.
- 7) Mapka sytuacyjna

Część obiektów wskazanych przez Konserwatora Wojewódzkiego nie istnieje lub zostało przebudowanych w sposób niwelujący ich wartości zabytkowe. W niektórych przypadkach doszło do zmiany numeracji. Dotyczy to przede wszystkim wsi Żelazna Góra. Ponadto pewna ilość obiektów spoza listy Konserwatora Wojewódzkiego zasługuje na wpisanie do Gminnej ewidencji Zabytków.

OBIEKTY WŁĄCZONE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

ID	Miejscowość	Nr	Nazwa
1	Bobrowiec	1	budynek mieszkalny
2	Bobrowiec	4	budynek mieszkalny
3	Bobrowiec	9	budynek mieszkalny
4	Dąbrowa	1	leśniczówka
5	Grodzie	1	budynek gospodarczy przy dworcu
6	Grodzie	1	dworzec kolejowy
7	Gronowo	8	budynek mieszkalny
8	Gronowo	10	budynek mieszkalny
9	Gronowo	11	budynek mieszkalny
10	Gronowo	14	budynek mieszkalny
11	Gronowo	16	budynek mieszkalny
12	Gronowo	17	budynek mieszkalny
13	Gronowo	17	obora
14	Gronowo	20	budynek mieszkalny
15	Gronowo	22	budynek mieszkalny
16	Gronowo		ruiny kościoła pw. Św. Filipa i Jakuba z cmentarzem
17	Grzechotki	1	budynek mieszkalny
18	Grzechotki	6	budynek mieszkalny
19	Grzechotki	7	budynek mieszkalny
20	Grzechotki	8	budynek mieszkalny
21	Grzechotki	8	stodoła ryglowa/drewniana
22	Klejnowo	3	budynek mieszkalny
23	Klejnowo	3	kapliczka
24	Klejnowo	4	budynek mieszkalny
25	Klejnowo	6	budynek mieszkalny
26	Klejnowo	9	budynek mieszkalny
27	Klejnowo	9	stodoła
28	Klejnowo	3a	kapliczka
29	Klejnowo	4b	krzyż
30	Klejnówko	8	budynek mieszkalny
31	Klejnówko		folwark i park
32	Krzewno	30	budynek mieszkalny

33	Krzewno	35	budynek mieszkalny
34	Krzewno	40	stodoła/obora
35	Krzewno	40	budynek mieszkalny
36	Krzewno	41	budynek mieszkalny
37	Krzewno	43	obora
38	Krzewno	43	budynek mieszkalny
39	Krzewno	45	stodoła
40	Krzewno	45	budynek mieszkalny
41	Krzewno	46	budynek mieszkalny
42	Krzewno	52	obora
43	Krzewno	52	budynek mieszkalny
44	Krzewno	56	budynek mieszkalny
45	Lipowina	28	budynek ryglowy
46	Lipowina	28	spichlerz
47	Lipowina	28	stajnie
48	Lipowina	28	spichlerz
49	Lipowina	28	stodoła
50	Lipowina	29	budynek przypałacowy
51	Lipowina	30	pałac
52	Maciejewo	11	budynek mieszkalny; d. dwór
53	Mikołajewo	1	obora
54	Mikołajewo	1	kapliczka
55	Mikołajewo	1	budynek mieszkalny
56	Mikołajewo	4	obora
58	Mikołajewo	4	budynek mieszkalny
59	Mikołajewo	5	obora/stodoła
60	Mikołajewo	5	krzyż
61	Mikołajewo	5	budynek mieszkalny
62	Mikołajewo	6	budynek mieszkalny
63	Mikołajewo	6	piwnica
64	Mikołajewo	6	obora
65	Mikołajewo	7	budynek mieszkalny
66	Mikołajewo	przy skrzyżowaniu	krzyż
67	Nowa Pasłęka	6	kapliczka
68	Nowa Pasłęka	9	obora
69	Nowa Pasłęka	9	budynek mieszkalny
70	Nowa Pasłęka	10	budynek mieszkalny
71	Nowa Pasłęka	11	budynek mieszkalny
72	Nowa Pasłęka	12	stodoła/obora
73	Nowa Pasłęka	12	budynek mieszkalny
74	Nowa Pasłęka	13	budynek mieszkalny (drewniany)
75	Nowa Pasłęka	14	kapliczka
76	Nowa Pasłęka	14	budynek mieszkalny
77	Nowa Pasłęka	15	budynek mieszkalny
78	Nowa Pasłęka	17	budynek mieszkalny
79	Nowa Pasłęka	18	budynek mieszkalny
80	Nowa Pasłęka	20	budynek mieszkalny
81	Nowa Pasłęka	22	kapliczka
82	Nowa Pasłęka	22	budynek mieszkalny
83	Nowa Pasłęka	25	krzyż
84	Nowa Pasłęka	26	budynek mieszkalny (drewniany)
85	Nowa Pasłęka	29	budynek mieszkalny
86	Nowa Pasłęka	30	budynek mieszkalny
87	Nowa Pasłęka	31	budynek mieszkalny
88	Nowa Pasłęka	32	kapliczka
89	Nowa Pasłęka	32	budynek mieszkalny
90	Nowa Pasłęka	33	budynek mieszkalny
91	Nowa Pasłęka	25 d	kościół pw. Matki Bożej Miłosierdzia
92	Nowa Pasłęka	4b	budynek mieszkalny
93	Nowa Pasłęka	koło 9	stodoła
94	Nowa Pasłęka	naprzeciw nr 2	krzyż
95	Nowa Pasłęka	naprzeciw nr 26	kapliczka
96	Pęciszewo	1	budynek mieszkalny
97	Pęciszewo	2	budynek mieszkalny
98	Pęciszewo	3	stodoła (drewniana)
99	Pęciszewo	3	obora

100	Pęciszewo	3	budynek mieszkalny
101	Pęciszewo	4	budynek mieszkalny
102	Pęciszewo	6	budynek mieszkalny
103	Pęciszewo	7	stodoła (ryglowa)
104	Pęciszewo	7	budynek mieszkalny
105	Pęciszewo	8	obora
106	Pęciszewo	9	budynek mieszkalny
107	Pęciszewo	17	budynek mieszkalny
108	Pęciszewo	19	wozownia (ryglowa)
109	Pęciszewo	19	piekarnia
110	Pęciszewo	19	budynek mieszkalny
111	Pęciszewo	21	budynek mieszkalny
112	Pęciszewo	22	chlew
113	Pęciszewo	22	budynek mieszkalny
114	Pęciszewo	24	d. szkoła
115	Pęciszewo	25	budynek mieszkalny
116	Pęciszewo		ruiny kościoła pw. św. Bartłomieja z układem przestrzennym cmentarza i zielenią
117	Podleśne	6	dwór
118	Prątnik	14	budynek mieszkalny
119	Prątnik	15	chlew/obora (częściowo ryglowa)
120	Prątnik	15	budynek mieszkalny
121	Prętki	1	budynek mieszkalny
122	Rogity	1	budynek mieszkalny
123	Rogity	2	budynek mieszkalny
123	Rogity	3	budynek mieszkalny
125	Rogity	9	stodoła
126	Rogity	9	budynek mieszkalny
127	Rogity	11	budynek mieszkalny
128	Rogity	23	budynek mieszkalny
129	Rogity	23	kapliczka
130	Rogity	25	obora
131	Rogity	25	kapliczka
132	Rogity	25	budynek mieszkalny
133	Rogity	27	budynek mieszkalny
134	Rogity	28	kapliczka
135	Rogity	28	budynek gospodarczy
136	Rogity	28	obora/stodoła
137	Rogity	28	krzyż
138	Rogity	28	budynek mieszkalny
139	Rogity	29	obora
140	Rogity	29	budynek mieszkalny
141	Rogity	30	stajnia
142	Rogity	30	budynek mieszkalny
143	Rogity	31	obora
144	Rogity	31	budynek mieszkalny, d. szkoła
145	Rogity	32	budynek mieszkalny
146	Rogity	33	stodoła
147	Rogity	33	budynek mieszkalny
148	Rogity	34	stodoła
149	Rogity	34	obora
150	Rogity	34	budynek mieszkalny; d. czworak
151	Rogity	39	budynek mieszkalny
152	Rogity	43	budynek mieszkalny
153	Rogity	44	budynek mieszkalny
154	Rogity	45	budynek mieszkalny
155	Rogity	46	budynek mieszkalny
156	Rogity	46	obora
157	Rogity	47	budynek mieszkalny/stodoła
158	Rogity	49	budynek mieszkalny
159	Rogity	50	budynek mieszkalny
160	Rogity	51	obora
161	Rogity	51	budynek mieszkalny
162	Rogity	52	budynek mieszkalny; d. dwór
163	Rogity	54	obora
164	Rogity	54	budynek mieszkalny

165	Rogity	55	obora
166	Rogity	56	chlew
167	Rogity	56	budynek mieszkalny
168	Rogity	31b	budynek mieszkalny, d. dom nauczycielski
169	Różaniec	2	rządcówka
170	Różaniec	1	dwór
171	Różaniec	1	obora
172	Różaniec	1	park
173	Rudłowo	11	pałac
174	Rudłowo	na pn. od pałacu	spichlerz
175	Stara Pasłęka	3	budynek mieszkalny
176	Stara Pasłęka	6	budynek mieszkalny
177	Stępień	1	kapliczka
178	Stępień	1	budynek mieszkalny
179	Stępień	3	stodoła
180	Stępień	3	obora
181	Stępień	3	budynek mieszkalny
182	Stępień	5	obora
183	Stępień	5	budynek mieszkalny
184	Stępień	7	krzyż
185	Stępień	7	budynek mieszkalny
186	Stępień	9	kapliczka
187	Stępień	9	budynek mieszkalny
188	Stępień	10	budynek mieszkalny
190	Stępień	11	stodoła; częściowo ryglowa
191	Stępień	12	kapliczka
192	Stępień	12	budynek mieszkalny
193	Stępień	14	budynek mieszkalny
194	Stępień	17	budynek mieszkalny
195	Stępień	23	krzyż
196	Świętochowo	5	budynek mieszkalny
197	Świętochowo	6	budynek mieszkalny
198	Świętochowo	7	budynek gospodarczy
199	Świętochowo	8	budynek gospodarczy
200	Świętochowo	8	budynek mieszkalny
201	Świętochowo	9	budynek mieszkalny
202	Świętochowo	24	budynek mieszkalny
203	Świętochowo	27	budynek mieszkalny
204	Świętochowo	28	budynek mieszkalny
205	Świętochowo	29	budynek mieszkalny
206	Świętochowo	32	budynek mieszkalny
207	Świętochowo	34	pałac
208	Wikielec	1	stodoła
209	Wikielec	1	obora
210	Wikielec	1	budynek mieszkalny
211	Wola Lipowska	1	budynek mieszkalny
212	Wola Lipowska	4	budynek mieszkalny
213	Wola Lipowska	5	budynek mieszkalny
214	Wola Lipowska	9	budynek mieszkalny
215	Wola Lipowska	11	budynek mieszkalny
216	Wola Lipowska	11	obora
217	Zakrzewiec	1	obora ryglowa
218	Zakrzewiec	1	budynek mieszkalny
219	Zakrzewiec	6	obora
220	Zakrzewiec	6	budynek mieszkalny
221	Zakrzewiec	7	budynek mieszkalny
222	Zakrzewiec	8	budynek mieszkalny
223	Zakrzewiec	10	spichlerz ryglowy
224	Zakrzewiec	10	budynek mieszkalny
225	Zakrzewiec	11	budynek mieszkalny
226	Zakrzewiec	14	budynek mieszkalny
227	Zakrzewiec	15	obora
228	Zakrzewiec	15	budynek mieszkalny
229	Zakrzewiec	16	budynek mieszkalny
230	Zakrzewiec	19	budynek mieszkalny
231	Zakrzewiec	22	budynek mieszkalny/obora

232	Zakrzewiec	24	budynek mieszkalny
233	Zakrzewiec	25	budynek mieszkalny
234	Zakrzewiec	naprzeciw 9	budynek mieszkalny/gospodarczy
235	Zawierz	3	budynek mieszkalny
236	Zawierz	4	budynek mieszkalny
237	Zawierz	5	budynek mieszkalny
238	Zawierz	6	budynek mieszkalny
239	Zawierz	6	kapliczka
240	Zawierz	7	budynek mieszkalny
241	Zawierz	7	krzyż
242	Zawierz	8	budynek mieszkalny
243	Zawierz	8	obora
244	Zawierz	8	kapliczka
245	Zawierz	8	stodoła/obora
246	Zawierz	13	budynek mieszkalny
247	Żelazna Góra		Była plebania
248	Żelazna Góra		kaplica
249	Żelazna Góra	33a	kościół pw. Św. Rodziny
250	Żelazna Góra	10	obora
251	Żelazna Góra	10	budynek mieszkalny
252	Żelazna Góra	12	budynek mieszkalny
253	Żelazna Góra	13	budynek mieszkalny
254	Żelazna Góra	14	budynek mieszkalny
255	Żelazna Góra	19	budynek mieszkalny
256	Żelazna Góra	22	budynek mieszkalny
257	Żelazna Góra	33	budynek mieszkalny
258	Żelazna Góra	34	budynek mieszkalny
259	Żelazna Góra	36	budynek gospodarczy
260	Żelazna Góra	37	budynek mieszkalny
261	Droga nr 507N		Braniewo-Pieniężno-Orneta-Dobre Miasto
262	Aleja		aleja przy dworze w Rózańcu

CMENTARZE

Lp.	obiekt	datowanie	miejsowość	położenie
1	cmentarz katolicki/ewangelicki	XIV w.	Gronowo	w centrum wsi
2	cmentarz ewangelicki	pocz. XIX w.	Gronówko	ok. 200 m od drogi do Krzewna
3	cmentarz ewangelicki	I poł. XIX w.	Krasnolipie	we wsch. części wsi
4	cmentarz katolicki/ewangelicki	XIV w.	Lipowina	w zach. części wsi
5	cmentarz katolicki	I ćw. XX w.	Nowa Pasłęka	we wsch. części wsi
6	cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.	Pęciszewo	ok. 2 km na płd. od wsi
7	cmentarz katolicki/ewangelicki	XIV w.	Pęciszewo	w centrum wsi
8	cmentarz katolicki/ewangelicki	XVIII w.	Rusy	ok. 500 m od d. majątku
9	cmentarz ewangelicki	ok. 1875	Świętochowo	ok. 1,5 km na płd. od wsi
10	cmentarz katolicki/ewangelicki	pocz. XIV w.	Żelazna Góra	wokół kościoła

Część spośród wymienionych powyżej cmentarzy nie zachowała się.

4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT

Perspektywy rozwoju gminy – mocne i słabe strony oraz wynikające stąd szanse i zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego

Mocne strony	Słabe strony	Szanse dla ochrony środowiska kulturowego	Zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego
duża ilość zachowanych budynków o znacznej wartości zabytkowej i estetycznej duże walory turystyczne gminy – położenie nad Zalewem Wiślanym, bliskość Mierzei Wiślanej z atrakcyjnymi plażami,	krótki sezon turystyczny zbyt mała wiedza turystów przybywających na Wybrzeże o walorach turystycznych i kulturowych gminy zły stan części substancji zabytkowej	wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki zwiększenie wiedzy o walorach gminy wśród potencjalnych turystów promowanie tworzenia gospodarstw	groźba utraty części obiektów zabytkowych zagrożonych dewastacją i popadnięciem w ruinę tendencja do modernizacji obiektów zabytkowych bez liczenia się z wartością oryginalnej substancji

bliskość Elbląga i Królewca		agroturystycznych	zabytkowej
dobre skomunikowanie z Trójmiastem	mała świadomość społeczna znaczenia dziedzictwa kulturowego	włączenie dziedzictwa kulturowego w budowanie tożsamości społeczności lokalnej	groźba niekorzystnych przekształceń przestrzennych przez parcelację terenów rolniczych poza tradycyjnymi niwami siedliskowymi
	brak programów wspierania ochrony środowiska kulturowego	wykorzystanie mody na turystykę kulturową dla podniesienia atrakcyjności turystycznej gminy rozwój turystyki wodnej	
		większa dbałość o przestrzeń publiczną, krajobraz, architekturę w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej gminy	

5. CELE I KIERUNKI DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2013-2017 DLA GMINY BRANIEWO

Gmina Braniewo posiada zachowany w znacznym stopniu krajobraz kulturowy, reprezentujący typowe dla Warmii cechy. Polityka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy powinna iść w kierunku utrwalenia zachowanego i rekonstrukcji zaburzonego układu przestrzennego wsi oraz dbałości o zachowanie oryginalnej substancji zabytkowej. Układ przestrzenny poszczególnych wsi należy chronić przez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obiekty zabytkowe powinny zostać objęte w miarę możliwości opieką czynną, szczególnie te najcenniejsze, w tym. objęte ochroną rejestrową. Ochronę bierną zapewniają obiektom rejestrowym, i w mniejszym stopniu wpisanym do Gminnej Ewidencji Zabytków same przepisy prawne, jednak to nie wystarczy. Konieczne jest podjęcie kroków, które zapobiegają ich degradacji lub niewłaściwym przekształceniom. Właściwe byłoby opracowanie i wdrożenie programów rewitalizacyjnych, a także służących zapewnieniu trwałych podwalin ekonomicznych dla istnienia obiektów zabytkowych.

Zgodnie z przytoczonymi w poprzednich rozdziałach przepisami ustawowymi ochrona zabytków należy do zadań własnych gminy. Ustalone poniżej priorytety, cele strategiczne i wynikające z nich cele operacyjne wyznaczają działania gminy w zakresie ochrony zabytków na lata 2013-2017.

5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE

- PRIORYTET 1.** **Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania**
CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych
CEL STRATEGICZNY 2. Dbłość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy
CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami
- PRIORYTET 2.** **Wzmacnianie tożsamości kulturowej oraz upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i walorach turystycznych gminy**

CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego**CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie oraz promowanie dziedzictwa kulturowego gminy****5.2. TABELA – CELE I DZIAŁANIA USTALANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRANIEWO NA LATA 2013-2017 (WRAZ Z TERMINARZEM)**

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	Działania	Terminarz Działań
CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych	CEL OPERACYJNY 1. Wykorzystanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jako instrumentu przyczyniającego się do poprawy ładu przestrzennego gminy oraz ochrony zabytków	Działanie 1. Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla układów ruralistycznych jednostek osadniczych gminy	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 2. Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy	Działanie 2. Monitoring stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru oraz do Gminnej Ewidencji Zabytków, a w razie potrzeby informowanie władz konserwatorskich o zagrożeniu budowli zabytkowych i ładu przestrzennego w gminie	sukcesywnie
		Działanie 3. Weryfikacja w terenie stanu obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	grudzień 2015 r.
		Działanie 4. Sporządzenie sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Braniewo”	grudzień 2015 r.
	CEL OPERACYJNY 3. Objęcie ochroną prawną szczególnie wartościowych zabytków	Działanie 5. Współpraca przy opracowywaniu wniosków do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie najcenniejszych zabytków do rejestru zabytków	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 4. Stworzenie zachęt finansowych zmierzających do poprawy stanu zachowania zabytków dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków	Działanie 6. Stworzenie ram prawnych umożliwiających przyznawanie dotacji do remontów poprawiających stan zachowania obiektów zabytkowych	do grudnia 2015 r.
	CEL OPERACYJNY 5. Promocja adaptacji obiektów zabytkowych na obiekty o funkcji turystycznej i usługowej	Działanie 7. Zapoznanie właścicieli zabytków z możliwościami rozwinięcia własnej działalności gospodarczej w oparciu o posiadane nieruchomości zabytkowe (agroturystyka, pensjonaty, ośrodki konferencyjne)	sukcesywnie
		Działanie 8. Opracowanie programu rozwoju agroturystyki w gminie z wykorzystaniem doświadczeń z innych gmin oraz osób prowadzących gospodarstwa agroturystyczne	Do grudnia 2014 r.
		Działanie 9. Pozyskiwanie przez gminę inwestorów na zagospodarowanie obiektów zabytkowych	sukcesywnie

CEL STRATEGICZNY 2. Dbłość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy	CEL OPERACYJNY 6. Zachowanie oryginalnej substancji zabytkowej obiektów będących własnością gminy	Działanie 10. Remonty i restaurowanie obiektów zabytkowych będących własnością gminy, w sposób zgodny z zaleceniami konserwatorskimi	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami	CEL OPERACYJNY 7. Pomoc przy pozyskiwaniu środków budżetowych i unijnych przeznaczonych na remonty i restauracje obiektów zabytkowych	Działanie 11. Podjęcie starań w Urzędzie Marszałkowskim na rzecz włączenia zabytków z terenu gminy do projektów mających na celu finansowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, działania na rzecz opracowania i realizacji takich projektów	sukcesywnie
		Działanie 12. Pomoc w uzyskiwaniu dofinansowania ze środków budżetowych i unijnych przez właścicieli obiektów zabytkowych chcących je adaptować do potrzeb agroturystyki, tworzenia pensjonatów itp.	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego	CEL OPERACYJNY 8. Zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej mieszkańców gminy nt. wagi kultywowania tradycji kulturowych regionu	Działanie 13. Wprowadzenie do programów szkolnych elementów wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	do grudnia 2016 r.
		Działanie 14. Zaznajomienie pracowników Urzędu Gminy, policji, nauczycieli, właścicieli nieruchomości zabytkowych z dziedzictwem kulturowym gminy	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie oraz promowanie dziedzictwa kulturowego gminy	CEL OPERACYJNY 9. Działania na rzecz estetyki krajobrazu kulturowego	Działanie 15. Oznaczenie oraz uporządkowanie terenu wokół obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru	do grudnia 2016 r.
		Działanie 16. Dbłość o efektowny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 10. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Działanie 17. Utworzenie na stronie internetowej gminy podstron poświęconych dziedzictwu kulturowemu i zabytkom gminy	do grudnia 2014 r.
		Działanie 18. Wykorzystanie imprez masowych organizowanych w gminie oraz innych okazji budzących zainteresowanie mediów do promocji dziedzictwa kulturowego gminy	sukcesywnie

5.3. FINANSOWANIE REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja „Programu opieki nad zabytkami” będzie wymagała przydzielenia 1/2 etatu w Urzędzie Gminy (ryczałtowo) do wykonywania zadań przewidywanych przez „Program ...”. Do zadań tych będzie należało wykonanie:

Działania 3. – Weryfikacja w terenie stanu obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

Działania 4. – Sporządzenie sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Braniewo”;

oraz koordynacja realizacji pozostałych działań.

Ponadto Gmina będzie finansowała wykonanie działań przewidzianych w „Programie ...”, w szczególności:

Działania 10. – Remontów i restaurowania obiektów zabytkowych będących własnością gminy, w sposób zgodny z zaleceniami konserwatorskimi;

Działania 15. – Oznaczenie oraz uporządkowanie terenu wokół obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru;
Działania 16. – Dbalości o efektowny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych;

Działania 17. – Utworzenia na stronie internetowej gminy podstron poświęconych dziedzictwu kulturowemu i zabytkom gminy.

Szczegółowe określenie kwot wydatkowanych na realizację tych działań zostanie przedstawione w sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Braniewo”.

5.4. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Gminy.

Wyniki osiągnięte przy realizacji Programu Opieki nad Zabytkami powinny być oceniane na podstawie stopnia realizacji działań wyszczególnionych powyżej.

5.5. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

5.5.1. Instrumenty prawne:

- 1) przepisy ustawowe
- 2) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- 4) wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków;

5.5.2. Instrumenty koordynacji:

- 1) strategia rozwoju gminy;
- 2) plany rozwoju lokalnego;
- 3) programy rozwoju infrastruktury gminy;
- 4) programy ochrony środowiska przyrodniczego;
- 5) programy prac konserwatorskich;
- 6) studia i analizy, koncepcje;
- 7) plany rewitalizacji;
- 8) umowy i porozumienia;
- 9) kontrakty;
- 10) prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych;
- 11) współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków
- 12) współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego
- 13) współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;
- 14) współpraca z diecezją w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

5.5.3. Instrumenty finansowe:

- 1) dotacje;
- 2) subwencje;

- 3) dofinansowania;
- 4) nagrody;
- 5) zachęty finansowe;
- 6) zbiórki społeczne;
- 7) programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej.

5.5.4. Instrumenty społeczne:

- 1) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- 2) edukacja kulturowa;
- 3) informacja nt. znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- 4) współdziałanie z organizacjami społecznymi;

5.5.5. Instrumenty kontrolne:

- 1) monitoring stanu środowiska kulturowego.
- 2) aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego gminy, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia;